

**OLSZTYŃSKI
BUDŻET OBYWATELSKI**

Raport z ewaluacji X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego (edycja 2023/2024)

Pracownia Strategii i Projektów Społecznych

Izabela Jurzyńska

OLSZTYN 2023

Spis treści

Wstęp	3
1. Przebieg X edycji OBO	5
2. Wyniki badania ankietowego mieszkańców	9
3. Wyniki badania ankietowego wnioskodawców	16
4. Wyniki badania ankietowego członków Zespołu Koordynującego	24
5. Wyniki badania ankietowego członków Zespołu Opiniującego	28
Wnioski i rekomendacje	33

Wykaz skrótów

MBP - Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie

MOK – Miejski Ośrodek Kultury w Olsztynie

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie

OBO – Olsztyński Budżet Obywatelski

OSiR – Ośrodek Sportu i Rekreacji w Olsztynie

UMO – Urząd Miasta Olsztyna

ZDZiT – Zarząd Dróg Zieleni i Transportu w Olsztynie

ZK – Zespół Koordynujący OBO

ZLiBK – Zarząd Lokali i Budynków Komunalnych w Olsztynie

Wstęp

Olsztyński Budżet Obywatelski, realizowany od 2013 roku, stanowi przejaw partycypacji społecznej w procesie podejmowania decyzji o przeznaczeniu części środków z budżetu samorządu miasta na inwestycje i działania aktywizujące społeczność lokalną. OBO jest szczególną formą konsultacji społecznych, w których mieszkanki i mieszkańcy miasta wpierw zgłaszają propozycje projektów, a następnie w bezpośrednim głosowaniu wybierają przedsięwzięcia do realizacji przez jednostki organizacyjne miasta. Co istotne, wyniki konsultacji przeprowadzonych w ramach OBO są wiążące, zaś Rada Miasta Olsztyna – zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – pracując nad projektem uchwały budżetowej „nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego”¹.

Cytowana ustawa nie jest jedynym aktem prawa regulującym mechanizm budżetu obywatelskiego. Należy odwołać się również do prawa miejscowego, które określa aktualne zasady i tryb przeprowadzania OBO. Podstawowym dokumentem jest uchwała nr VIII/117/19 Rady Miasta Olsztyna z dnia 29 maja 2019 r., na podstawie której Prezydent Olsztyna co roku przyjmuje zarządzenia określające szczegółowo warunki wdrażania budżetu partycypacyjnego w danym roku. Wspomniana wyżej uchwała Rady Miasta stanowi, że „proces przeprowadzania Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego podlega ewaluacji”².

Ewaluacja, w świetle definicji zaczerpniętej ze Słownika Języka Polskiego, stanowi „określenie wartości czegoś”³. W tym znaczeniu pojęcie ewaluacji bliskie jest słowom takim jak np. ocena, rozpoznanie, opiniowanie. Bardziej rozbudowaną i ujmującą różne wymiary zagadnienia definicję podają autorzy opracowania pt. „Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej”. Wedle tej publikacji, „ewaluacja to systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (...) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych”⁴.

Celem ewaluacji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego nie jest określenie wartości samego mechanizmu budżetu partycypacyjnego, ponieważ, po pierwsze, jest to instrument obligatoryjny, a po drugie – efekty jego wdrażania są, można by rzec, widoczne gołym okiem, jak również opisane i udostępnione na łamach różnych publikacji. Dyskusji podlega więc nie to, czy OBO wdrażać, ale jak to robić, aby budżet obywatelski przynosił jak najwięcej korzyści całej wspólnocie samorządowej.

¹ Art. 5a ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).

² § 24 uchwały nr VIII/117/19 Rady Miasta Olsztyna z dnia 29 maja 2019 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzenia Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego (Dz. Urz. Woj. War.-Maz. 2019 poz. 3450).

³ <https://sjp.pwn.pl/sjp/ewaluacja;2557271.html>; dostęp 8.11.2023.

⁴ *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, praca zbiorowa, Warszawa 2021, s. 12.

Niniejszy Raport, opisujący wyniki badania ewaluacyjnego dziesiątej edycji OBO, skupia się więc na kluczowych procesach realizowanych w ramach mechanizmu budżetu partycypacyjnego. Wskazuje elementy OBO, które wymagają zmiany, usprawnienia. Kwestie te prezentowane są z perspektywy wybranych kluczowych interesariuszy – mieszkank i mieszkańców miasta, w tym wnioskodawców, a także dwóch zespołów odpowiedzialnych za koordynację i realizację konsultacji społecznych w formie OBO. Każda z tych grup została zaproszona do udziału w odrębnym badaniu ankietowym (przygotowane zostały 4 różne formularze ankiety dostępnej online), które Urząd Miasta Olsztyna przeprowadził w październiku 2023 roku. Analizie poddano również dokumenty dotyczące organizacji i przeprowadzenia X edycji OBO. Na tej podstawie sformułowano wnioski i zalecenia, zaprezentowane w ostatniej części Raportu.

1. Przebieg X edycji OBO

Jubileuszowa dziesiąta edycja Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego została zrealizowana w okresie od 9 stycznia do 12 lipca 2023 roku. Szczegółowe uregulowania odnośnie jej realizacji wprowadziło Zarządzenie nr 346 Prezydenta Olsztyna z dnia 24 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzenia X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego⁵.

Na realizację projektów zgłoszonych przez mieszkańców w ramach OBO w 2023 roku przeznaczono kwotę 7 500 000 zł, w tym 2 400 000 zł na projekty miejskie oraz 5 100 000 zł na projekty osiedlowe. Środki te są o prawie milion złotych większe niż w poprzedniej IX edycji przeprowadzonej w 2021 roku, w której łączna pula wynosiła 6 550 000 zł.

Należy nadmienić, iż X edycja OBO powinna się odbyć w 2022 roku, zaś zwycięskie projekty byłyby realizowane w 2023 roku. Uchwałą Rady Miasta Olsztyna konsultacje społeczne oraz etap wdrażania projektów zostały przesunięte o rok⁶. Decyzja Rady była motywowana zaangażowaniem samorządu miasta oraz mieszkańców w pomoc obywatelom Ukrainy, a także potrzebą nadrobienia opóźnień w realizacji wcześniejszych projektów OBO spowodowanych inflacją i wzrostami cen m.in. materiałów budowlanych i robocizny.

Harmonogram działań zrealizowanych w 2023 roku w ramach edycji X konsultacji społecznych Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego był następujący:

- 9 stycznia - 28 lutego - Nabór wniosków;
- 1 marca - 15 maja - Ocena i odwołania od oceny wniosków;
- 28 kwietnia - 15 maja - Rozpatrywanie odwołań od negatywnej oceny wniosków;
- 19 maja - Ogłoszenie listy projektów do głosowania;
- 19 maja - 4 czerwca - Promocja projektów wybranych do głosowania;
- 5 czerwca - 19 czerwca - Głosowanie na projekty OBO 2024;
- 12 lipca - Ogłoszenie listy zwycięskich projektów.

Ogłoszenie startu X edycji OBO nastąpiło 9 stycznia 2023 roku podczas konferencji prasowej z udziałem Prezydenta Olsztyna, Dyrektorki Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego UMO (komórki urzędu odpowiedzialnej za realizację OBO) oraz Prezesa Federacji Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa (organizacja współpracująca z UMO przy wdrażaniu kampanii informacyjno-edukacyjnej). Ogłoszenie o rozpoczęciu naboru wniosków do X edycji OBO pojawiło się też m.in. w aktualnościach na stronie olsztyn.eu, podstronie obo.olsztyn.eu i glosujobo.olsztyn.eu, a także na oficjalnej stronie OBO na portalu społecznościowym Facebook. Wymienione strony internetowe oraz strona OBO na FB były

⁵ Zarządzenie to zostało zmienione zarządzeniem nr 215 Prezydenta Olsztyna z dnia 16 czerwca 2023 r., które wprowadziło zmianę w harmonogramie działań, wydłużając o 1 dzień etap głosowania.

⁶ Uchwała nr XLVI/739/22 Rady Miasta Olsztyna z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie zawieszenia konsultacji społecznych w formie budżetu obywatelskiego w zakresie projektów przewidzianych do realizacji w 2023 roku.

następnie uzupełniane o nowe treści dotyczące przebiegu konsultacji budżetu obywatelskiego. Na tablicach ogłoszeniowych, w autobusach, miejscach publicznych pojawiły się plakaty informujące o rozpoczęciu X edycji OBO oraz zachęcające do składania wniosków. Jednocześnie udostępniono publikację „Instrukcja obsługi OBO dla Mieszkańców” w wersji drukowanej w nakładzie 2 000 egzemplarzy oraz w wersji elektronicznej.

Wraz z ogłoszeniem naboru wniosków do OBO, uruchomione zostały również punkty konsultacyjne, w których mieszkańcy przygotowujący projekty mogli skonsultować je pod względem merytorycznym. Punkty konsultacyjne znajdowały się w wybranych komórkach organizacyjnych Urzędu Miasta (10 punktów konsultacyjnych), jednostkach Miasta Olsztyna (ZDZiT, MOK) oraz w siedzibach większości Rad Osiedli (15 punktów konsultacyjnych). Ponadto pomoc merytoryczną dla wnioskodawców zapewniała Federacja FOSa. W okresie od 19 stycznia do 23 lutego 2023 roku odbyły się spotkania edukacyjno-informacyjne z mieszkańcami osiedli.

Warto nadmienić, że kampania informacyjno-edukacyjna odbywała się pod hasłem „Wymyśl swoje miasto”, zaś publikowane na stronach internetowych informacje, plakaty, broszury otrzymały jednolitą, atrakcyjną wizualnie szatę graficzną. Co równie ważne, udostępnione zostały materiały ułatwiające przygotowanie projektów do OBO przez mieszkańców. Były to w szczególności Bank Pomysłów oraz Cennik miejski na stronie glosujobo.olsztyn.eu, a także wspomniana wcześniej publikacja „Instrukcja obsługi OBO dla Mieszkańców”.

Etap pierwszy X edycji OBO, czyli nabór wniosków, zakończył się wynikiem 165 zgłoszonych projektów, w tym 126 osiedlowych oraz 39 miejskich. Po przeprowadzeniu weryfikacji pod względem formalnym i merytorycznym do głosowania zostało skierowanych 120 projektów (niemal 70% spośród tych, które wpłynęły), w tym 89 osiedlowych i 31 miejskich⁷.

Za akceptację oceny formalnej wniosków oraz występowanie o opinię Przewodniczących Rad Osiedli odpowiedzialny był Zespół Koordynujący X edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego, powołany zarządzeniem nr 6 Prezydenta Olsztyna z dnia 5 stycznia 2023 r. W jego skład weszło 15 osób, w tym: 3 mieszkanki miasta oraz 3 osoby reprezentujące organizacje pozarządowe, a także po 3 przedstawicieli: Prezydenta, Rady Miasta i Rad Osiedli. Do zadań Zespołu Koordynującego należało również dbanie o prawidłowy przebieg OBO, w tym w szczególności nadzór nad realizacją zadań według harmonogramu OBO 2024, udział w promowaniu idei OBO 2024, rozpatrywanie skarg i wniosków w sprawie nieprawidłowości działań promocyjnych, a także zatwierdzenie: a) listy do głosowania zawierającej projekty z pozytywną oceną formalną i merytoryczną, b) wyników głosowania i przekazanie ich Prezydentowi Miasta celem opublikowania.

⁷ Łączna liczba wniosków zgłoszonych do 10. edycji OBO była wyższa o 39 względem poprzedniej edycji, w której spośród 133 zgłoszeń do etapu głosowania przeszło 96 projektów (nieco ponad 72%).

Drugim ważnym ogniwem w realizacji X edycji OBO był Zespół Opiniujący, powołany Zarządzeniem nr 365 Prezydenta Olsztyna z dnia 8 grudnia 2022 r. W jego skład weszły 33 osoby - przedstawiciele jednostek miejskich, takich jak np. Urząd Miasta, MOPS, MOK, MBP, OSiR, ZLiBK, spółki komunalne, a także osoby reprezentujące jednostki pomocnicze miasta - Rady Osiedli. Zadaniem tego Zespołu było przeprowadzenie oceny merytorycznej projektów, które przeszły ocenę formalną, wraz z uzasadnieniem oceny każdego wniosku, a także przedstawienie listy zweryfikowanych merytorycznie projektów Zespołowi Koordynującemu. Zespół Opiniujący mógł ponadto proponować wnioskodawcom zmiany, które miały istotne znaczenie dla realizacji zgłoszonego przez nich zadania.

Ogłoszenie listy projektów, które po pozytywnej weryfikacji pod względem formalnym i merytorycznym zostały skierowane do głosowania, nastąpiło 18 maja 2023 roku. Od tego momentu wnioskodawcy mieli nieco ponad dwa tygodnie na promocję swoich inicjatyw. Etap ten zakończył się 4 czerwca. Następnego dnia rozpoczęło się głosowanie.

Mieszkańki i mieszkańcy miasta zachęceni byli do głosowania drogą elektroniczną, poprzez platformę www.glosujobo.olsztyn.eu. Instrukcja informowała, kto i w jaki sposób może zagłosować, a także ile wniosków można poprzeć w kategorii „miejski” i „osiedlowy” (przyznając im odpowiednie punkty). Ponadto umożliwiono głosowanie w sposób „tradycyjny”, za pomocą wydrukowanych kart do głosowania. Wypełnioną kartę papierową należało wrzucić do jednej z zamkniętych i zabezpieczonych banderolą urn. Były one dostępne w Ratuszu, Punkcie Obsługi Klienta w Galerii Warmińskiej, CRS Ukiel, WCRS Aquasfera, w siedzibach Rad Osiedli oraz mobilnych punktach głosowania.

Głosowanie zakończyło się 19 czerwca. Wzięło w nim udział 14 116 mieszkańców i mieszanek Olsztyna. Frekwencja była zatem wyższa, o prawie pół tysiąca, od poprzedniej edycji OBO, w której zagłosowały 13 642 osoby, ale niższa od frekwencji zanotowanej podczas VIII edycji - głosowało wtedy 17 134 mieszkańców miasta. Należy zwrócić uwagę na relatywnie wysoką liczbę kart do głosowania oddanych nieważnie – było ich 1 818, co stanowiło prawie 12,9% wszystkich kart. Dla porównania w edycji IX OBO odnotowano jedynie 1% kart nieważnych, zaś w edycji VIII – aż 17%.

Suma wszystkich głosów oddanych na ważnych kartach do głosowania wyniosła 55 527, ponieważ każdy głosujący mógł wybrać maksymalnie 6 projektów, w tym 3 miejskie oraz 3 osiedlowe (średnia wskazań to nieco ponad 4,5). Spośród ważnych kart do głosowania, zdecydowana większość, bo ponad 90%, została oddana za pomocą internetu (11 112 kart), a tylko co dziesiąta karta została złożona w formie papierowej (1 186 kart). Osoby głosujące internetowo za pośrednictwem platformy glosujobo.olsztyn.eu nieco częściej korzystały z urządzeń mobilnych (53%) niż komputera (47%).

Interesujące wnioski można poczynić również w odniesieniu do płci i wieku osób uczestniczących w głosowaniu w ramach X edycji OBO. Częściej głosowały kobiety niż

mężczyźni, bowiem spośród ważnych kart do głosowania, 7 541 kart (61,3% ogółu) zostało wypełnionych przez kobiety, a 4 757 (niecałe 38,7%) przez mężczyzn. Jeśli chodzi o wiek osób uczestniczących w głosowaniu, najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale 36-49 lat (38,1% głosujących) oraz seniorzy w wieku 60+ (24,9% głosujących), natomiast najmniej było dzieci i młodzieży do 25 r.ż. (8,1% głosujących).

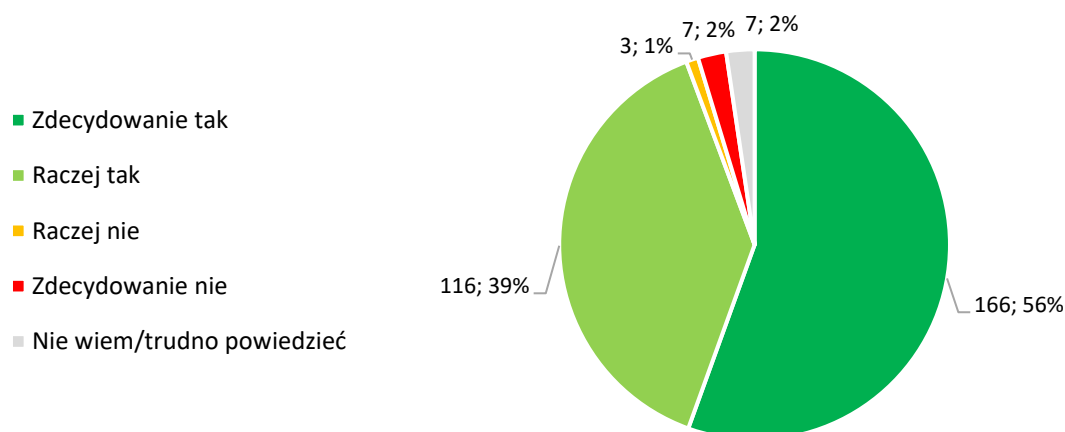
Wyniki głosowania poznaliśmy 12 lipca 2023 roku podczas konferencji zorganizowanej w olsztyńskim Ratuszu. Tego samego dnia lista zwycięzców oraz pełne wyniki głosowania zostały opublikowane na glosujobo.olsztyn.eu. W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych w ramach budżetu obywatelskiego do realizacji w 2024 roku zostanie skierowanych 30 projektów osiedlowych oraz 1 z listy rezerwowej (w przypadku niewykorzystania wszystkich środków), a także 4 projekty miejskie.

2. Wyniki badania ankietowego mieszkańców

Formularz ankiety w wersji elektronicznej do samodzielnego wypełnienia udostępniony został za pośrednictwem portalu konsultacje.olsztyn.eu w terminie 4-27 października 2023 roku. Ankiety wypełniło 299 respondentek i respondentów. W tej grupie, trzech na czterech ankietowanych stanowiły osoby dorosłe w przedziale wieku 26-60 lat, a niecałe 17% - dzieci i młodzież do 25 r.ż. oraz 8% - seniorzy w wieku powyżej 60 lat. Co istotne, 20 ankiet (niecałe 7%) wypełniły osoby, które nie zamieszkują na terenie Olsztyna. Ich odpowiedzi również zostaną wzięte pod uwagę i przeanalizowane jako głos interesariuszy zewnętrznych⁸.

Pierwsze trzy pytania ankiety dotyczyły różnych aspektów związanych ze sposobem głosowania w ramach OBO. W pierwszym pytaniu uczestnicy zostali poproszeni o ocenę, czy sposób głosowania jest dla nich jasny i zrozumiały. Uzyskane odpowiedzi prezentuje poniższy wykres.

Rysunek 1. Odpowiedzi na pytanie: Czy sposób głosowania w ramach OBO jest dla Pana/i jasny i zrozumiały? n=299

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Dla ponad 94% ankietowanych sposób głosowania w ramach OBO jest jasny i zrozumiały - osoby te wybrały odpowiedź „zdecydowanie tak” lub „raczej tak”. Niewielki odsetek badanych zaznaczył pozostałe odpowiedzi, przy czym najmniej wskazań dotyczyło odpowiedzi „Raczej nie”.

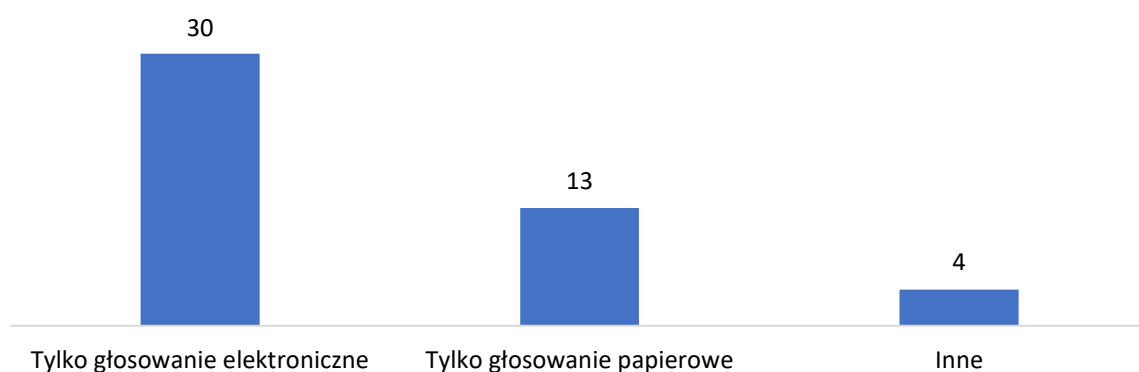
W kolejnym pytaniu zapytaliśmy o to, czy w opinii respondenta/respondentki ankiety właściwa jest zasada głosowania polegająca na oddaniu do 3 głosów na projekty osiedlowe i do 3 głosów na projekty miejskie. Zdecydowana większość badanych – 246 osób (82%) –

⁸ Co prawda osoby nie zamieszkujące na terenie Olsztyna nie mogą zgłaszać projektów do OBO i na nie głosować, ale też korzystają z efektów budżetu partycypacyjnego, jeśli w mieście pracują, odwiedzają rodzinę lub znajomych itp. Niemniej 3 osoby z grupy 20 osób deklarujących zamieszkiwanie poza Olsztynem, które wypełniły ankietę, odpowiedziały jednocześnie, że uczestniczyły w głosowaniu w ramach X edycji OBO.

uważa, że „tak”; 21 osób (7%) jest odmiennego zdania, natomiast 32 osoby nie mają zdania w tym zakresie.

Zbliżone wyniki zostały uzyskane w trzecim pytaniu: „Czy sposób organizacji głosowania polegający na możliwości oddania głosów zarówno elektronicznie, jak i w wersji tradycyjnej (karta do głosowania) jest Pana/i zdaniem odpowiedni?”. Prawie 88% ankietowanych uważa, że „tak”. Odpowiedź „nie” wybrały 22 osoby (7%), natomiast 15 osób nie ma zdania. Wyniki trzeciego pytania zostały pogłębione w kolejnym, w którym osoby uważające, że głosowanie zarówno w formie elektronicznej i papierowej nie jest właściwe, zostały poproszone o wskazanie rozwiązań, które mogłyby ulepszyć sposób oddawania głosów w ramach OBO. Uzyskane odpowiedzi prezentuje wykres⁹.

Rysunek 2. Odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób można zmienić sposób oddawania głosów? n= 47

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

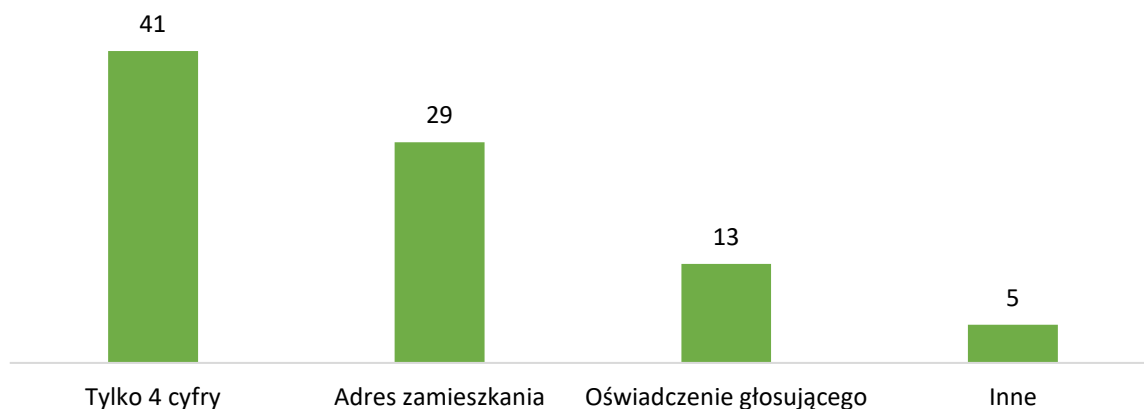
Najwięcej spośród ankietowanych, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie, uważa, że w ramach OBO powinno odbywać się jedynie głosowanie elektroniczne. Opcję tę poparło 30 respondentów i respondentek. Mniej liczna grupa uważa, że głosowanie powinno być organizowane jedynie w formie papierowej. Natomiast 4 osoby, które wybrały odpowiedź „Inne”, mogły podać własną propozycję. Analiza udzielonych odpowiedzi pozwala jednak stwierdzić, że uwagi dotyczą innych aspektów głosowania albo jak w jednym przypadku, zostały tu umieszczone prawdopodobnie w wyniku niezrozumienia zadanego pytania.

Ankietowani zostali również poproszeni o wyrażenie opinii w kwestii weryfikacji osób głosujących poprzez numer PESEL. Numer ten jest obowiązkowo podawany w kartach do głosowania. Większość uczestników i uczestniczek badania – 181 osób (61%) uważa, że sposób weryfikacji, czy głosujący jest mieszkańcem Olsztyna poprzez numer PESEL, jest właściwy. Odmiennego zdania są 73 osoby (24%), natomiast 45 osób nie ma sprecyzowanej opinii w tym zakresie.

⁹ Udzielenie odpowiedzi na to pytanie nie było wymagane. Z możliwości nie udzielenia odpowiedzi skorzystało 251 ankietowanych. Co ciekawe, wypowiedziało się 47 osób, a więc ponad dwukrotnie więcej niż grupa osób, które w poprzednim pytaniu odpowiedziały „Nie”.

Osoby, które zaznaczyły odpowiedź „Nie”, w kolejnym pytaniu zostały poproszone o wskazanie innej metody weryfikacji faktu zamieszkania osoby głosującej w Olsztynie. Z możliwości tej skorzystała większa grupa ankietowanych (88 osób). Preferowane przez nich rozwiązania prezentuje poniższy wykres.

Rysunek 3. Odpowiedź na pytanie: w jaki sposób powinno się weryfikować, czy osoba głosująca jest mieszkańcem Olsztyna? n=88

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Większość ankietowanych (41 osób) uważa, że weryfikacja, czy głosująca/y w OBO zamieszkuje na terenie Olsztyna, powinna się odbywać poprzez „tylko 4 cyfry”, wybrane z numeru PESEL. Mniejsza grupa uważa, że tą metodą powinien być adres zamieszkania (29 respondentów) albo oświadczenie głosującego (13 osób). Inną, własną odpowiedź podało 5 osób, w tym jedna odpowiedź nie dotyczyła zadanego pytania, zaś pod jednej osobie wskazało, że odpowiednim sposobem weryfikacji głosujących będzie: „legitka” (w potocznym użyciu słowo odnoszące się do legitymacji szkolnej); numer identyfikacji podatkowej NIP dla osób płacących podatki w Olsztynie; adres zamieszkania i oświadczenie w przypadku osób nie figurujących w bazach danych. Ponadto jedna osoba nie wskazała konkretnego pomysłu, ale zwróciła uwagę na problem wykluczenia z głosowania osób mieszkających tuż obok osiedla Gutkowo, w granicach gminy Jonkowo. Wiele spośród nich na co dzień funkcjonuje i większość swojego czasu spędza w Olsztynie, ale nie ma wpływu na decyzje o realizowanych na osiedlu czy w mieście projektach z OBO.

Pytanie siódme ankiety internetowej dotyczyło tego, czy osoba ją wypełniająca głosowała w X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Ponad 73% respondentów i respondentek (219 osób) udzieliło odpowiedzi „Tak”, przy czym większość głosowała elektronicznie (tę opcję wskazało 207 osób). Jednak wyniki kolejnych, powiązanych pytań, mogą sugerować, że liczba osób wypełniających ankietę, którzy uczestniczyli w głosowaniu w ramach tegorocznej edycji OBO, jest inna – przypuszczalnie wyższa i może wynosić nawet 229 osób. Albowiem respondenci odpowiadając na pytanie o to, jak oceniają zastosowany przez siebie sposób głosowania, wskazują, że zdecydowanie pozytywnie (153 osoby) lub raczej pozytywnie (67

osób), a tylko nieliczna grupa wybrała odpowiedź „raczej negatywnie” (1 osoba) lub „zdecydowanie negatywnie” (8 osób). Z kolei na pytanie: „Ile głosów oddał/a Pan/i w tegorocznej, X edycji?”, odpowiedzi nie udzieliło 77 osób. Natomiast rozkład pozostałych 222 wskazań prezentuje tabela nr 1.

Dodatkowo ankietowani zostali poproszeni o wskazanie, na jakie kategorie projektów głosowali w X edycji OBO - według podziału na projekty twarde (inwestycyjne) oraz miękkie (społeczne, kulturalne, edukacyjne). Odpowiedzi udzieliło 219 osób. Większość spośród nich podało, że głosowało na obie kategorie projektów – były to 143 osoby (ponad 65%). Natomiast tylko na projekty twarde zagłosowały 43 osoby, a tylko na projekty miękkie – 33 ankietowanych.

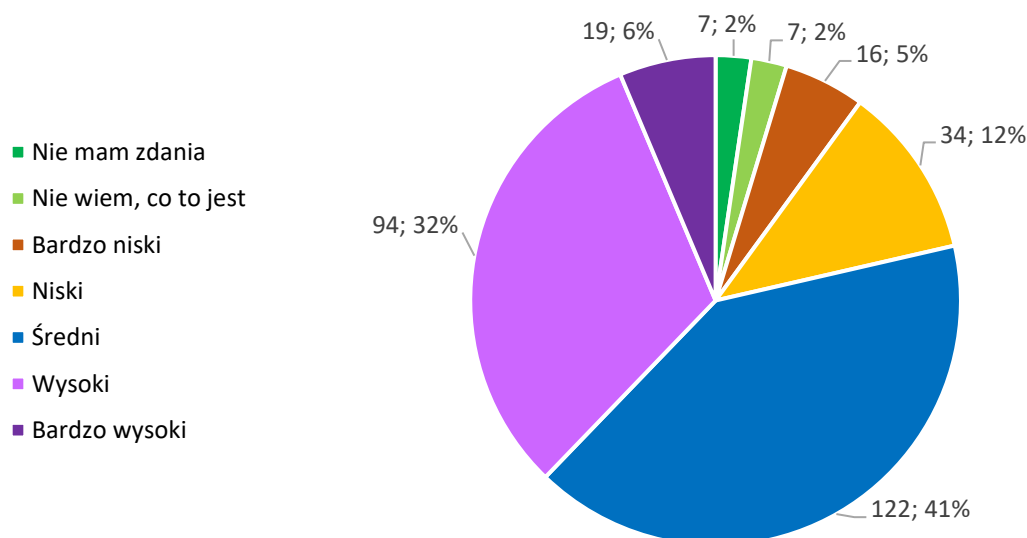
Tabela 1. Odpowiedź na pytanie: Ile głosów oddał/a Pan/i w tegorocznej, X edycji? n=222

Wyszczególnienie	Na 1 projekt	Na 2 projekty	Na 3 projekty
Projekty miejskie	47	21	143
Projekty osiedlowe	40	23	127

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

W kolejnym pytaniu respondenci i respondentki mieli dokonać samooceny w zakresie poziomu wiedzy o Olsztyńskim Budżecie Obywatelskim. Rozkład odpowiedzi pokazuje duże zróżnicowanie w tym zakresie. Dominują odpowiedzi „średni” (blisko 41% wskazań) i „wysoki” (niecałe 32%), ale nie można też pominąć wskazań dotyczących poczucia braku lub niskiego poziomu wiedzy o OBO, które dotyczyły co piątego ankietowanego.

Rysunek 4. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/i swój poziom wiedzy o Olsztyńskim Budżecie Obywatelskim? n=299

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Ostatnie pytanie ankietowe dotyczyło tego, w jakich aspektach, zdaniem badanych, OBO wpływa na jakość życia mieszkańców. Kafeteria zawierała 7 odpowiedzi zamkniętych oraz jedną otwartą, dającą możliwość podania własnej odpowiedzi przez ankietowanych, przy czym osoby wypełniające formularz mogły wybrać więcej niż jedną odpowiedź (łączna liczba wskazań wyniosła 957). Większość odpowiedzi dotyczyło „wizerunku miasta” (wybór 178 osób), „rekreacji” (169) oraz „zieleni miejskiej” (145). Nieco mniej ankietowanych zaznaczyło „bezpieczeństwo mieszkańców” oraz „uczestnictwo w kulturze” (odpowiednio 134 i 130 wskazań), natomiast najmniej dotyczyło „sportu” oraz „propagowania wiedzy, edukacji” (odpowiednio 106 i 79 wskazań). Jednocześnie 16 badanych osób skorzystało z możliwości, aby podać własną odpowiedź na pytanie. Choć była to statystycznie niewielka grupa wśród osób biorących udział w badaniu, warto bliżej przyjrzeć się zamieszczonym w tej części ankiety uwagom, pomijając wskazania respondentów dotyczące braku wiedzy/własnego zdania.

Wypowiedzi pozytywne lub neutralne odnośnie wpływu OBO dotyczyły przede wszystkim możliwości bezpośredniego wpływania mieszkańców na przestrzeń miejską, na poprawę stanu infrastruktury (np. budowa oraz remonty dróg i chodników, ścieżek rowerowych, tereny zielone), a także realizację projektów społecznych, które nie miałyby raczej szans na sfinansowanie z budżetu miasta. Podkreślano, że projekty OBO odpowiadają na potrzeby i oczekiwania mieszkańców, bo są realizowane na osiedlach, blisko użytkowników, którzy mogą korzystać z ich efektów. Ponadto wskazywano na integrację społeczności lokalnej, jej zaangażowanie oraz spełnianie marzeń.

Pojawiło się też pięć odpowiedzi nacechowanych negatywnie. Dwie z nich, choć wyrażone w odmienny sposób, dotyczą w istocie tego samego zagadnienia, a mianowicie przekonania, że mechanizm OBO jest wykorzystywany niezgodnie z przeznaczeniem. Bo „wyręcza” miasto w statutowych obowiązkach oraz finansuje przedsięwzięcia, na które powinny znaleźć się środki w budżecie miasta. Ponadto jedna osoba uważa, że często zwycięskie projekty nie są realizowane. Inny respondent/respondentka wskazuje na marnotrawstwo w doborze tematów projektów. Pojawiła się też silnie pejoratywna ocena OBO jako działania, które skłóca sąsiadów i niszczy dobre relacje interpersonalne, zmuszając mieszkańców do „walki” o głosy na potrzebne inwestycje, gdy jednocześnie środki są przeznaczane na nieracjonalne projekty.

Na zakończenie ankiety, uczestnicy zostali poproszeni o podzielenie się innymi refleksjami, uwagi i opiniami na temat głosowania, organizacji i realizacji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Odpowiedź na pytanie nie była jednak obowiązkowa, jednak z tej możliwości skorzystało 38 osób. Poniżej cytujemy wypowiedzi ankietowanych pogrupowane według poruszonych zagadnień, pomijając opinie nie odnoszące się do tematu badania oraz opinie, które pojawiły się już wcześniej, gdy ankietowani ustosunkowywali się do kwestii weryfikacji głosujących poprzez numer PESEL czy wypowiadali się na temat wpływu budżetu partycypacyjnego na jakość życia mieszkańców.

Najwięcej opinii dotyczyło **celów, na jakie przeznaczane są środki z OBO oraz wysokości puli** na OBO. Kontrowersje budzi w szczególności wydatkowanie budżetu obywatelskiego na infrastrukturę drogową, czyli budowę oraz remonty dróg i chodników, a także remonty obiektów przy szkołach, którymi - w opinii kilku uczestników/uczestniczek badania - powinno zajmować się miasto i finansować z innych niż OBO środków. Jednocześnie wskazywano, że zbyt mało jest projektów dotyczących kultury, sportu i rekreacji, integrujących mieszkańców, a także przedsięwzięć innowacyjnych, nowych rozwiązań w danej przestrzeni. Dwie osoby uważają, że OBO powinno być przeznaczane wyłącznie na „extra” potrzeby czy też zadania wykraczające ponad zadania własne jednostek miejskich, zaś z „normalnego” budżetu miasta powinny być pokrywane koszty dotyczące podstawowych zadań samorządu, w tym remonty infrastruktury. Ponadto jedna z osób wyraziła opinię, że środki OBO są często wydatkowane w sposób nieefektywny, za mało jest dyscypliny i nadzoru nad wykorzystaniem pieniędzy. Inna osoba wskazała, że proporcja pomiędzy środkami na projekty miejskie a osiedlowe powinna być zmieniona, poprzez zwiększenie puli na te drugie – padła tu propozycja, że 90% środków powinno być przeznaczonych na projekty osiedlowe a 10% na miejskie. Jednocześnie zdaniem jednej uczestniczki/uczestnika ogólna pula na OBO powinna zostać zwiększona. Należy też wspomnieć o uwadze odnośnie czipowania kotów i psów – jedna z badanych osób wskazała, że zabiegi czipowania nie powinny być prowadzone, bo jest to niepotrzebna ingerencja w organizm zwierzęcia, a środki na ten cel lepiej przeznaczyć na szukanie domu dla bezdomnych kotów i psów.

Wśród odpowiedzi na ostatnie pytanie ankiety pojawiły się również opinie odnoszące się do **promocji OBO, przebiegu procesu zgłaszania i oceny projektów oraz głosowania** na nie. Wskazywano w nich, że budżet partycypacyjny jest za mało rozpropagowany wśród mieszkańców oraz że przebiega w zbyt krótkim czasie; że wielu mieszkańców miasta (np. studenci) nie posiada zameldowania na stałe ani czasowego, przez co nie mogą brać udziału w głosowaniu; że wniosek składany do OBO jest zbyt obszerny merytorycznie, a ponadto wiele aspektów jest zależnych od decyzji miasta a nie wnioskodawcy. Jedna z osób zaproponowała, aby powrócić do wcześniejszego sposobu publikowania zgłoszonych wniosków, aby już w momencie przesłania był widoczny dla wszystkich – dzięki temu inne osoby, które wpadną na ten sam pomysł, będą wiedziały o tym oraz mogły podjąć odpowiednie decyzje i zaoszczędzić czas.

Trzy osoby odniosły się do problemu projektów, które są negatywnie oceniane przez społeczność (np. budowa ścieżki rowerowej kosztem miejsc parkingowych). Postulowano, aby umożliwić mieszkańcom zgłaszanie weta dla takich przedsięwzięć, ich wycofania nawet jeśli uzyskają poparcie w głosowaniu albo też wprowadzić, na etapie głosowania OBO, możliwość przyznawania głosów „negatywnych”, czyli przeciwko jakiemuś projektowi.

Ponadto po jednym głosie dotyczyło:

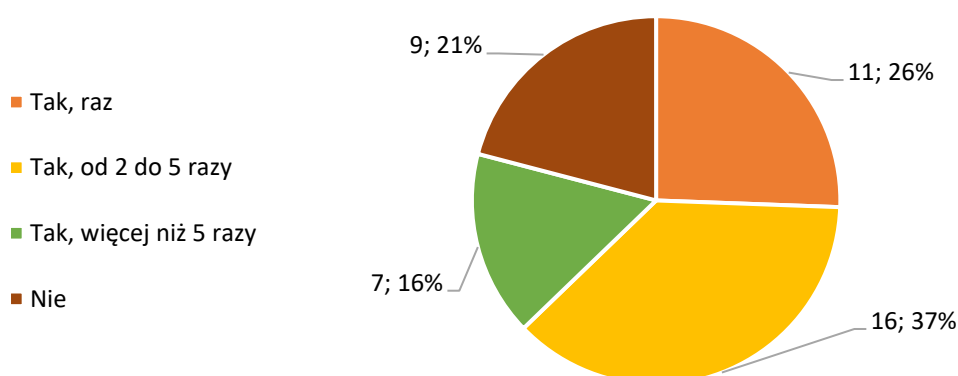
- wdrożenia w ramach OBO bardziej „interaktywnego” ale też transparentnego procesu zgłaszania i oceny wniosków, w którym widoczne będą dane o projektach z poprzednich edycji OBO (wraz z ich opisami i załącznikami), zaś powody odrzucenia wniosków i lista odrzuconych będą dostępne publicznie;
- możliwości wzięcia udziału w głosowaniu przez osobę mieszkającą w Olsztynie, posiadającą PESEL UKR;
- zwiększenia promocji OBO, organizacji dodatkowo np. festynu podsumowującego, a także mocniejszego eksponowania informacji, że dana inwestycja czy wydarzenie to wybór mieszkańców w ramach OBO;
- czytelniejszej/ bardziej przejrzystej strony, na której odbywa się głosowanie (w tym m.in. zniechęcające długie skrolowanie treści);
- wyrażenia opinii, że osiedla o mniejszej liczbie mieszkańców nie mają równych szans z większymi osiedlami, których projekty częściej wygrywają w OBO.

Ponadto część osób przekazała uwagi na temat **wykonania oraz utrzymania projektów zrealizowanych ze środków OBO**. Podnoszono w szczególności, że sposób realizacji zwycięskich projektów czasem znacząco odbiega od pierwotnej wersji zgłoszonej pod głosowanie albo nie jest pełny, i ostatecznie powstaje coś, co się nie sprawdza; że nie ma wglądu w rozliczenia projektów zrealizowanych; a także, że nie zawsze jest brana pod uwagę późniejsza kosztowna eksploatacja niektórych z projektów, brakuje środków na remonty oraz nadzór, więc inwestycje te szybko „popadają w ruinę” (podawano przykład skateparku przy SP34). Postulowano zarazem przyspieszenie procedur związanych z realizacją zwycięskich projektów, ponieważ długi czas oczekiwania nie wpływa korzystnie na postrzeganie OBO.

3. Wyniki badania ankietowego wnioskodawców

Formularz ankiety w wersji elektronicznej do samodzielnego wypełnienia udostępniony został w terminie 10-31 października 2023 roku. Ankiety wypełniły 43 osoby, które składały wnioski do X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. W tej grupie są zarówno mieszkańcy, którzy byli wnioskodawcami również w poprzednich edycjach, jak i osoby, które robiły to po raz pierwszy.

Rysunek 5. Odpowiedzi na pytanie: Czy składał/a Pan/i wniosek w poprzednich edycjach OBO?
n=43

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Spośród wnioskodawców, którzy przygotowali wnioski również w poprzednich edycjach OBO, zdecydowaną większość (29 badanych) stanowiły osoby, których co najmniej jeden projekt przeszedł do fazy realizacji.

Następnie osoby wypełniające ankietę zostały poproszone o wyrażenie opinii, czy czas na składanie wniosków w tegorocznej edycji OBO był wystarczający. W opinii 36 osób (84% uczestników i uczestniczek badania) ten czas był wystarczający; odmienną opinię, że był zbyt krótki, wyraziło 6 osób, zaś jedna osoba zaznaczyła odpowiedź „Trudno powiedzieć”.

W kolejnym pytaniu respondenci i respondentki mieli zadanie ocenić poziom trudności zgłaszania wniosków do OBO. Odpowiedź „zdecydowanie łatwy” zaznaczyło 16 osób, a „raczej łatwy” najwięcej ankietowanych – 20 osób. W opinii 5 osób zgłaszanie wniosków w ramach OBO jest raczej trudne, a 2 osoby uważają to za „zdecydowanie trudne”.

Wnioskodawcy w trakcie przygotowania projektu doświadczali różnorodnych trudności. Padło kilka odpowiedzi podobnych do siebie. Dwie osoby wskazały, że przyczyną problemów było złożenie „bliźniaczych” wniosków. Również dwie osoby, jako trudność oceniły: wycenę kosztów projektu składanego do OBO; nanoszenie na mapy lokalizacji i długości planowanej inwestycji. Po jednym wskazaniu dotyczyło: poniesienia znacznych nakładów finansowych

wynikających z konieczności zatrudnienia fachowca do dokonania pomiarów; utraty gotowego projektu w systemie z powodu nie zapisywania na bieżąco postępów prac; konieczności założenia nowego konta użytkownika (poprzednie konto nie działało); niejasnych procedur i arbitralnych decyzji odnośnie wniosku, które zdaniem respondenta/respondentki zapadają w jednej z jednostek miejskich; czy braku współpracy urzędników z wnioskodawcą w zakresie dostosowania pomysłu do realnych możliwości oraz niedoborem wiedzy eksperckiej w dziedzinie, której dotyczy projekt, a także nie wskazania przez urzędników, z kim należy skonsultować wniosek.

Ponadto trzy osoby odniosły się do etapu oceny wniosków. Jedna z nich wskazała, że informacja o odrzuceniu projektu została przesłana w terminie zbyt późnym, aby mogła złożyć odwołanie i ewentualnie poprawić dokumenty, na dodatek w jej opinii było to celowe działanie urzędników, aby uniknąć rozpatrywania odwołania. Natomiast dwie pozostałe osoby uważają, że ocena ich wniosków nie została przeprowadzona prawidłowa, a wnioski zostały odrzucone bez podstaw merytorycznych.

Większość wnioskodawców – 39 osób – konsultowało założenia swoich projektów w trakcie opracowywania wniosków do OBO. Najczęściej byli to mieszkańcy osiedla, grupy nieformalne, przedstawiciele Rad Osiedli, a także różne jednostki miejskie (np. UMO, ZDZiT, OSiR). Założen swoich projektów nie konsultowało 4 wnioskodawców.

W kolejnym, otwartym pytaniu, ankietowani mogli opisać swoją motywację/powody napisania projektu w X edycji OBO. Odpowiedzi były zróżnicowane, choć zarazem niektóre z nich powtarzały się, takie jak np. chęć kontynuacji lub dokończenia rozpoczętej wcześniej inicjatywy; potrzeba zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców; poprawa komfortu życia na osiedlu; zły stan techniczny drogi lub chodnika; rozwiązanie problemu, w sprawie którego dotychczasowe działania samorządu nie były wystarczające. Ponadto wskazywano, że powodem złożenia wniosku do OBO były w szczególności: chęć poprawy wizerunku miasta, chęć stworzenia miejsca rozrywki dla dzieci, ale też potrzeba życia w ładnej okolicy, zwiększenie potencjału sprzętowego OSP, zintegrowanie rodzin z tego samego osiedla.

Wnioskodawcy zostali również poproszeni o wskazanie, skąd czerpali wiedzę dotyczącą tegorocznego OBO. Można było wybrać tylko jedną odpowiedź. Większość badanych – 27 osób - zaznaczyło stronę internetową OBO glosujobo.olsztyn.eu, natomiast inne opcje uzyskały po kilka wskazań. Najwięcej dotyczyło strony internetowej Urzędu Miasta olsztyn.eu (5 osób), profilu OBO Olsztyn na Facebooku (3), a także informacji od innych wnioskodawców (3 wskazania).

Uczestnicy i uczestniczki badania mieli następnie możliwość, aby zaproponować dodatkowe działania OBO służące zwiększeniu skuteczności kampanii informacyjno-promocyjnej. Pytanie miało charakter otwarte, niemniej możliwa jest częściowa analiza ilościowa odpowiedzi.

Albowiem według 8 osób działania informacyjno-promocyjne są wystarczające/odpowiednie, nie ma potrzeby ich rozszerzania o dodatkowe narzędzia.

Część ankietowanych wskazała propozycje działań, które można ująć jako ukierunkowane na usprawnienie lub wzmocnienie już stosowanych narzędzi informacyjno-promocyjnych:

- poprawa czytelności i dostępności treści na stronie internetowej miasta;
- większe zaangażowanie Rad Osiedli w działania informacyjne;
- lepsze propagowanie informacji o OBO w szkołach ponadpodstawowych;
- warsztaty i konsultacje, na których mieszkańcy mogliby skorzystać z pomocy w wypełnianiu wniosku;
- zwiększenie ilości reklam w mediach lokalnych;
- więcej informacji w telewizji regionalnej;
- plakaty na przystankach;
- wysyłka informacji o projektach do szkół osiedlowych;
- akcje typu happening, spotkania z mieszkańcami zachęcające do udziału.

Pojawiły się też odpowiedzi wskazujące na nowe/dodatkowe narzędzia służące informacji i promocji OBO w lokalnej społeczności:

- założenie profili społecznościowych na Tiktoku, Instagramie;
- ulotki roznoszone przez pocztę;
- ogłoszenia na klatkach schodowych;
- mapa z zaznaczonymi projektami;
- wykazy projektów osiedlowych wywieszane na przystankach na tych osiedlach;
- indywidualne rozmowy z sąsiadami;
- wcześniejsze wyłonienie lokalnych liderów, wyposażenie ich w odpowiednie materiały promocyjne;
- informacja w szkołach - lekcje poświęcone OBO;
- ulotki w skrzynkach na listy;
- SMS-y wysyłane na numery telefonów mieszkańców Olsztyna;
- billboardy.

Pięć osób umieściło odpowiedzi nie dotyczące bezpośrednio kwestii usprawnienia kampanii informacyjno-promocyjnej OBO:

- więcej urzędników przygotowanych do odbioru projektów wykraczających poza schematy;

- często mieszkańcy nie mają świadomości, że na ich osiedlu został zrealizowany jakiś projekt z OBO, a powstałe zmiany przypisują działaniom instytucji miejskich;
- trudno jest zachęcić ludzi do zainteresowania i działania;
- wiedza na temat oceny merytorycznej wniosku;
- większość mieszkańców miasta nie zna budżetu obywatelskiego, pomimo, że jest to bardzo ważna sprawa.

Ponadto 9 osób wskazało, że nie wiedzą lub nie mają zdania w tej sprawie.

Ankietowanych zapytano następnie, czy prowadzili działania promocyjne złożonego przez siebie projektu, a jeśli tak, to w jaki sposób. Odpowiedź „osobiście namawiałem/łam do oddania głosu” wybrało 13 osób; „internet i media społecznościowe” wskazało 10 osób, natomiast 8 - „plakaty i ulotki”. Ponadto 2 osoby wybrało wszystkie wskazane opcje, 1 osoba promowała swój projekt poprzez ulotki wrzucane do skrzynek pocztowych i rozmowy z mieszkańcami, zaś 1 ankietowany/a odpowiedział/a, że najlepszą promocją projektu jest duże zainteresowanie organizowanymi od wielu lat koncertami, finansowanymi z OBO. Żadnych działań promocyjnych projektów z OBO nie realizowało 8 ankietowanych.

W kolejnym pytaniu, ankietowani zostali poproszeni o ocenę swojej wiedzy na temat wybranych aspektów funkcjonowania Zespołów OBO. Oceny należało dokonać na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo nisko, a 5 – bardzo wysoko. Pierwszym z zagadnień był tryb powoływania Zespołu Koordynującego. Najwięcej wskazań padło na odpowiedź „Trudno powiedzieć” (14 osób), natomiast jedną z ocen na zaproponowanej skali wybrało od 4 do 8 ankietowanych. Co ciekawe, najwięcej wskazań było na skrajne oceny - na „1” (8 osób) oraz w drugiej kolejności na „5” (7 osób). Średnia ocen w zakresie wiedzy ankietowanych na temat trybu powoływania Zespołu Koordynującego OBO wynosi zatem 2,9, a mediana uzyskanych odpowiedzi to ocena „3”.

Drugim badanym aspektem funkcjonowania Zespołów OBO był tryb powoływania Zespołu Opiniującego. Podobnie jak w przypadku powoływania Zespołu Koordynującego, najwięcej ankietowanych wskazało odpowiedź „Trudno powiedzieć” (13 osób - o 1 mniej niż poprzednio), natomiast jedną z ocen na zaproponowanej skali wybrało ponownie od 4 do 8 ankietowanych. Najwięcej wskazań było ponownie na „1” (8 osób), zaś w drugiej kolejności na „4” (7 osób). Średnia ocen w zakresie wiedzy ankietowanych na temat trybu powoływania Zespołu Opiniującego OBO wynosi zatem znowu 2,9, a mediana uzyskanych odpowiedzi to ocena „3”.

Trzecim badanym aspektem był skład Zespołu Koordynującego OBO. Ponownie najwięcej wskazań padło na odpowiedź „Trudno powiedzieć” (13 osób). Natomiast oceny swojej wiedzy na skali od 1 – bardzo słabo do 5 – bardzo wysoko dokonało 30 ankietowanych. Tym razem najczęściej zaznaczano „5” (wybór 8 osób) oraz w drugiej kolejności „1” (7 osób). Średnia ocen

wynosi 3,1 i jest nieznacznie wyższa od poprzednich dwóch średnich. Mediana odpowiedzi to ponownie ocena „3”.

Bardzo podobne, jak w poprzednim pytaniu, zostały odnotowane wyniki w odniesieniu do czwartego badanego aspektu, tj. składu Zespołu Opiniującego OBO. Z tymże odpowiedzi na skali od 1 do 5 udzieliło tym razem 31 osób. Średnia ocen wyniosła ponownie 3,1, zaś mediana odpowiedzi to ocena „3”.

Respondenci i respondentki ankiety zostali również zapytani o to, czy sposób organizacji głosowania polegający na możliwości oddania głosów zarówno elektronicznie, jak i w wersji tradycyjnej (karta głosowania) jest ich zdaniem odpowiedni. Większość badanych wskazało, że tak – odpowiedź tę zaznaczyły 34 osoby; przeciwnego zdania było 7 ankietowanych, zaś 2 osoby nie miały zdania w tym zakresie. Jednocześnie 17 wnioskodawców wypełniających ankietę uważa, że powinno być tylko głosowanie elektroniczne, natomiast 2 osoby stoją na stanowisku, że powinno być głosowanie wyłącznie w formie tradycyjnej z użyciem papierowych kart do głosowania. W uwagach jedna osoba wskazała, że jej zdaniem karty papierowe częściowo wypełnione i rozdawane przez wnioskodawców nie powinny być brane pod uwagę na etapie zliczania głosów. Padła też propozycja, która zdaje się być ironiczną oceną niektórych działań na etapie głosowania (choć trudno jednoznacznie określić intencje ankietowanej osoby), aby wykorzystać „zbiornicze listy do głosowania” w formie papierowej, które umożliwiłyby zbieranie głosów wśród osób, które nie wiedzą co podpisują albo nie są świadome tego, jakie są inne projekty zgłoszone np. na danym osiedlu.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło sposobu weryfikacji poprzez numer PESEL, czy głosujący jest mieszkańcem Olsztyna. Zdaniem 30 osób (70% ankietowanych) ten sposób jest właściwy. Według 9 ankietowanych nie, zaś 4 osoby nie mają zdania na ten temat.

Osoby, które zaznaczyły odpowiedź „nie”, zostały następnie poproszone o wskazanie, w jaki inny sposób powinno się ich zdaniem weryfikować miejsce zamieszkania osoby głosującej. Pytanie miało charakter otwarty. Najczęściej pojawiała się, choć w nieco odmienny sposób wyrażona, propozycja dotycząca zastosowania adresu zamieszkania jako metody weryfikacji, czy głosujący w OBO są mieszkańcami/mieszkankami Olsztyna. Przy czym w opinii części osób wystarczające powinno być oświadczenie o zamieszkanu składane w momencie głosowania, inni zaś uważają, że adres zamieszkania powinien być w jakiś sposób potwierdzony (np. umową najmu).

Pojawiły się też inne propozycje:

- czasowe zameldowania w ewidencji ludności miasta;
- połączenie numeru PESEL z oświadczeniem o zamieszkanu;
- poświadczenie osoby będącej w miejskiej bazie danych;
- geolokalizacja urządzenia, na którym osoba głosuje;

- mobilny urzędnik lub członek rady osiedla, który w dogodnych dla głosującego godzinach zweryfikuje faktyczność zamieszkania.

Pojawiła się też wypowiedź nie odnosząca się wprost do postawionego pytania. Opinia ta zostanie przywołana nieco dalej, w ostatniej części niniejszego rozdziału.

Większość wnioskodawców zamierza złożyć projekt do kolejnej edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Zadeklarowało to 36 osób. Odpowiedź „nie” wybrały 2 osoby, a 5 respondentów jeszcze nie wiem czy będzie składać wnioski.

Na zakończenie badania uczestnicy zostali zapytani: „Czy jest coś, co Pana/i zdaniem, wymaga zmiany w kolejnej edycji OBO? Jeśli tak, to co?”. Pytanie miało charakter otwarty, więc osoba mogła podać własną odpowiedź. Co czwarta osoba uważa, że nie ma takich aspektów, nic nie wymaga zmiany. Pozostali respondenci i respondentki (31 osób) wskazali bardzo różne kwestie odnoszące się niemal do wszystkich etapów budżetu obywatelskiego.

Cześć z nich dotyczyła **wielkości i przeznaczenia środków z OBO**, np.:

- 1) inwestycje osiedlowe w infrastrukturę drogową nie powinny być finansowane z OBO;
- 2) utrzymanie startu procedury OBO w pierwszej połowie roku;
- 3) zwiększenie puli środków na projekty OBO;
- 4) podniesienie kwot na projekty miękkie;
- 5) wydłużenie czasu trwania edycji;
- 6) zmiana sposobu przeliczania środków na projekty osiedlowe według liczby mieszkańców (pokrzywdzone są osiedla domów jednorodzinnych względem osiedli z budynkami wielorodzinnymi/blokami mieszkalnymi/wieżowcami);
- 7) kwoty przeznaczone na każde osiedle powinny być niejawne, żeby wnioskodawcy nie mogli pisać projekty pod konkretną kwotę, zarazem uniemożliwiając uzyskanie wsparcia przez inne projekty.

Niektóre wypowiedzi dotyczyły etapu **przygotowania i oceny wniosków**:

- 1) do konsultacji wniosków składanych do OBO powinni być delegowani odpowiednio przygotowani/przeszkoleni pracownicy jednostek miejskich;
- 2) ponadto powinna być możliwość zatrudnienia konsultanta z urzędu (np. do wykonania pomiarów geodezyjnych);
- 3) postulat, aby wnioski oceniali eksperci, a nie urzędnicy;
- 4) jeżeli projekt zawiera nazwę nie związaną z jego celem i założeniami, która może być myląca, to wnioskodawca powinien zostać wezwany do zmiany nazwy, albo należy odrzucić taki projekt;
- 5) członkowie Rad Osiedli nie powinni być autorami projektów;

- 6) określenie jasnych zasad oceny wniosków, bez odwoływania się do wielu ustaw czy innych dokumentów;
- 7) wątpliwości w trakcie oceny powinny być wyjaśniane na korzyść wnioskodawcy;
- 8) propozycja zwiększenia stawek godzinowych za usługi przy projektach miękkich;
- 9) należy zadbać o to, aby ocena wniosków była przeprowadzana w terminie, zgodnie z regulaminem;
- 10) wydłużyć czas na wprowadzanie poprawek do wniosku;
- 11) uzasadnienie oceny negatywnej wniosku, skutkującej jego odrzuceniem, powinno być dokładne i wyczerpujące;
- 12) postulat wprowadzenia kilkuletniej karencji na przyjmowanie projektów do OBO dotyczących terenów, na których realizowane były inne programy miejskie.

Inne opinie odnosiły się do etapu **promocji, głosowania i wyboru projektów**:

- 1) postulat, aby w danej edycji OBO na każdym osiedlu mogły wygrać dwa projekty zamiast jednego;
- 2) wprowadzić ograniczenie, że każdy mieszkaniec może głosować wyłącznie na projekty osiedlowe zgłoszone na osiedlu, które zamieszkuje;
- 3) odstąpienie od wymagania podania numeru PESEL podczas głosowania;
- 4) urna wyborcza powinna być wydawana także wnioskodawcom;
- 5) nierówne szanse w przypadku, gdy projekt dotyczący remontu chodnika przy małej uliczce, przy której są domki jednorodzinne, musi konkurować z podobnym projektem, ale dotyczącym ulicy z blokami wielorodzinnymi;
- 6) powinna być organizowana tzw. „dogrywka” w przypadku, gdy w projektach osiedlowych wygrają 3 projekty - głosy, które były oddane na inne projekty osiedlowe, które nie dostały się do czołówki, powinny, np. w drodze losowania, wesprzeć jeden z tych 3 projektów na danym osiedlu;
- 7) promocja OBO w mediach, szkołach, instytucjach lokalnych powinna odbywać się przed naborem projektów;
- 8) wydłużenie etapu OBO przewidzianego na działania promocyjne projektów.

Część uwag wiązała się zaś z etapem **realizacji projektów z OBO**:

- 1) w przypadku większych przedsięwzięć inwestycyjnych, procedury wyboru wykonawców powinny być uruchamiane pod koniec roku poprzedzającego, aby od stycznia można było rozpocząć realizację;
- 2) udzielanie informacji o zrealizowanych projektach, np. ile opakowań wrzucono do śmieciomatów;

- 3) zwycięskie projekty powinny być realizowane w terminie, a jeśli to się nie uda i środki zostaną przesunięte na kolejny rok budżetowy, kwota powinna zostać powiększona o wskaźnik inflacji;
- 4) należy relokować środki z projektów nie realizowanych lub takich, które nie wykorzystywały całej przyznanej puli, na inne, które są w trakcie realizacji, ale brakuje pieniędzy do ich skończenia.

Pojawiły się też ogólne opinie, które trudno przypisać do którejś z określonych wyżej grup. Jedna z ankietowanych osób uważa, że powinna być zmieniona formuła konsultacji w ramach budżetu obywatelskiego. Na zebraniu mieszkańców danego osiedla, priorytetowe zadania powinna uzgodnić z mieszkańcami rada osiedla, następnie ta informacja powinna trafić do Urzędu Miasta. Taka formuła byłaby lepsza, bo o możliwości zgłaszania projektów oraz głosowaniu na nie wie bardzo mało osób. Inny respondent/respondentka wyraził/a negatywną opinię o działaniu urzędników, zarzucając im brak inicjatywy i pomysłowości, a także zastraszanie się brakiem pieniędzy i terminami. Ponadto padła propozycja, aby zwiększyć pulę środków, zainwestować w ulice, chodniki i oświetlenie, a potem przeznaczyć środki na rozrywkę.

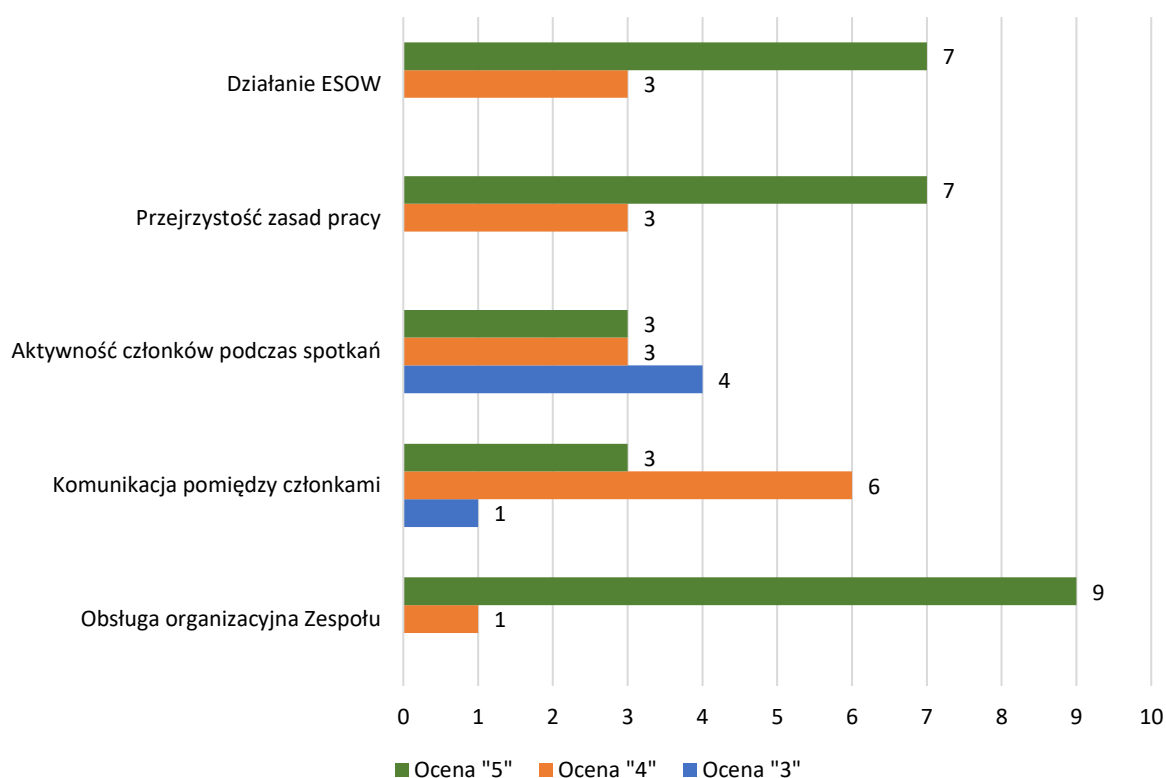
4. Wyniki badania ankietowego członków Zespołu Koordynującego

Formularz ankiety w wersji elektronicznej do samodzielnego wypełnienia udostępniony został w terminie 10-31 października 2023 roku. Ankiety wypełniło 10 z 15 członków i członkiń Zespołu Koordynującego X edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

Większość ankietowanych - 6 osób - w poprzednich edycjach OBO nie była członkiem/ członkinią Zespołu Koordynującego OBO, 1 osoba wchodziła w skład zespołu raz, a 3 osoby były członkami od 2 do 5 razy.

Motywacje do wzięcia udziału w pracach Zespołu były bardzo zróżnicowane. Dotyczy m.in. chęci poznania potrzeb mieszkańców, wspierania inicjatyw społecznych, poprawy jakości i różnorodności składanych projektów, dopilnowania prawidłowej realizacji OBO, a także poznania reguł – zobaczenia, jak OBO działa „od kuchni”.

Rysunek 6. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/i poniższe aspekty prac Zespołu Koordynujący OBO? n=10

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Następnie ankietowani zostali poproszeni o ocenę wybranych aspektów prac Zespołu Koordynującego OBO na skali do 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo nisko, a 5 – bardzo wysoko. Każdy respondent i respondentka mogli również zaznaczyć odpowiedź „Trudno powiedzieć”. Badanymi aspektami działania Zespołu były:

- Obsługa organizacyjna Zespołu
- Komunikacja pomiędzy członkami Zespołu
- Aktywność członków Zespołu podczas spotkań
- Przejrzystość zasad pracy Zespołu
- Działanie Elektronicznego Systemu Obsługi Wniosków

Pierwsze zagadnienie z listy, tj. obsługa organizacyjna Zespołu, zostało ocenione bardzo wysoko, albowiem 9 osób przyznało najwyższą ocenę, a 1 osoba dała „czwórkę” (średnia ocen 4,90). Drugi aspekt, czyli komunikacja pomiędzy członkami, otrzymał niższe oceny: 3 osoby wybrały ocenę „5”, 6 osób dało „4”, a 1 osoba – ocenę „3” (średnia ocen 4,20). Najniżej oceniono trzeci aspekt - aktywność członków Zespołu podczas spotkań, któremu 3 osoby dały ocenę „5”, 3 osoby - „4”, a 4 osoby zaznaczyły ocenę „3” (średnia 3,90). Pozostałe dwie kwestie, tzn. przejrzystość zasad pracy Zespołu oraz działanie Elektronicznego Systemu Obsługi Wniosków, uzyskały identyczne oceny – 7 osób wybrało „5”, a 3 osoby – ocenę „4”. Średnia ocen w obu tych pytaniach wyniosła 4,70. Jak widać, żaden spośród ankietowanych nie przyznał oceny w przedziale 1-3 ani nie zaznaczył odpowiedzi „Trudno powiedzieć”.

Kolejne pytanie zadane ankietowanym brzmiało: „Co mogłoby Pana/i zdaniem usprawnić prace Zespołu Koordynującego OBO w najbliższych latach?”. Miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- zmniejszenie liczby członków ZK;
- ZK powinien częściej się spotykać;
- większe zaangażowanie członków zespołu;
- wiele problemów i ich rozwiązań wynika ze składu zespołu, tzn. tego, jakie konkretnie osoby w nim zasiadają, jakie są ich osobiste cechy, temperament, doświadczenie, dyspozycyjność, stopień zaangażowania, motywacje itp.;
- podział ZK na grupy – jedna zajmująca się projektami osiedlowymi, druga miejskimi;
- zastrzeżenia do jakości przygotowywanych projektów – proces przygotowywania projektów jest zbyt uproszczony, wnioski czasami nie są przemyślane, opisy zbyt ogólnikowe i niejednoznaczne, budżety niedoszacowane, a etapowanie realizacji wydaje się niecelowe, jednak w głosowaniu można wypowiedzieć się tylko "ZA", nie można zagłosować "Przeciw";
- członkowie ZK powinni posiadać identyfikatory z imionami.

Trzy osoby nie podały żadnej propozycji. Jedna z nich uważa, że dotychczasowa praca Zespołu jest zadowalająca, druga „nic by nie zmieniała”, ponadto jeden ankietowany nie ma zadania na ten temat.

Następnie osoby uczestniczące w badaniu zostały zapytane, jakie ich zdaniem są mocne strony OBO, czyli aspekty, które mogą być wskazywane jako dobra praktyka, przykład, który należy kontynuować. Pytanie miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- wysokość budżetu przeznaczana na realizację pomysłów;
- działanie punktów konsultacyjnych w Urzędzie;
- foldery o OBO pod względem graficznym (kolorowe, przyciągające wzrok) i treści;
- reklama - wykładanie folderów i ulotek w miejscach, gdzie przemieszczają się duże grupy mieszkańców;
- współpraca Zespołu Koordynującego i Zespołu Opiniującego;
- realizacja projektów zgłaszanych przez mieszkańców – poczucie wpływu, docenianie ich zaangażowania; nie odrzucanie ich pomysłów za "brak przecinka", tylko dopytywanie, doprecyzowanie itp.;
- transparentność i organizacja prac;
- proste zasady funkcjonowania OBO (nie dotyczy to jednak etapu realizacji projektów);
- w sprzyjających okolicznościach szybkie tempo urzeczywistnienia oczekiwań mieszkańców (od pomysłu do jego realizacji);
- ugruntowana "marka" z 10-letnią tradycją i raczej pozytywny odbiór wśród mieszkańców;
- różnorodność osób w zespole koordynującym;
- ogromne wsparcie ze strony Ratusza;
- duża wiedza pracowników Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego;
- dobra współpraca z pracownikami Urzędu.

Członkowie Zespołu Koordynującego zostali również poproszeni o wskazania słabych stron OBO, czyli aspektów, które się nie sprawdzają i wymagają zmian. To pytanie miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- plebiscytowa forma wyboru, zbyt mało czasu na dyskusje;
- głosowanie na kartach papierowych;
- zbyt dużo wniosków dotyczących remontów chodników i ulic;
- OBO nie powinien polegać głównie na remontach dróg i chodników, które miasto powinno wykonywać z innych środków; projekty z OBO powinny w głównej mierze dotyczyć działań „miękkich” ewentualnie rewitalizacji miejsc takich jak parki;
- zbyt duża ogólnikowość wniosków, nieścisłości, niedoszacowania;
- za mały budżet przeznaczony na OBO;

- niedomagania na etapie realizacji projektów - pomijanie Wnioskodawców w procesie realizacji, częste modyfikacje pierwotnie zgłoszonych projektów;
- zbyt ogólny podział wewnątrz OBO - jedynie na projekty "twarde" i "miękkie" oraz osiedlowe i miejskie);
- niedostateczna promocja OBO wśród mieszkańców - brak skierowania konkretnego przekazu do różnych grup odbiorców;
- za słabo promowane efekty OBO, szczególnie w zakresie oznaczania, że dana inwestycja/wydarzenie jest wykonane ze środków OBO;
- formularz z podpisami powinien zawierać również nazwę projektu.

Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło innych refleksji dotyczących tegorocznej edycji OBO, którymi ankietowani chcieliby się podzielić. Z możliwości tej skorzystało 8 osób, które wskazały bardzo różne aspekty, przy czym niektóre wypowiedzi dotyczyły kilku odrębnych zagadnień:

- żeby składane wnioski były przemyślane, skrupulatnie i wyczerpująco opisane;
- wnioski powinny być dokładniejsze pod kątem lokalizacji inicjatywy;
- niektóre wnioski nie spełniają wymogów regulaminu;
- środki na projekty osiedlowe uzależnione nie tylko od ilości mieszkańców, także od powierzchni, gęstości zamieszkania itp. czynników;
- duża ilość wniosków obywatelskich, które nie powinny być ujęte w OBO;
- różnorodny zespół koordynujący - na plus;
- OBO nie powinno finansować remontu dróg;
- powinna być większa promocja OBO wśród uczniów i młodych osób, aby młodzi też zrozumieli, co to jest budżet obywatelski;
- przy naborze kandydatów i kandydatek na członków Zespołu Koordynującego OBO należałoby określić orientacyjnych poziom niezbędego zaangażowania, np. 1 spotkanie w tygodniu po około 2-3h od lutego do czerwca;
- duże zaangażowanie pracowników z Biura Prezydenta i Dialogu Obywatelskiego;
- strona graficzna wniosków, szczególnie jeśli chodzi o podpisy obywateli, powinna być bardziej przejrzysta.

Ponadto jedna z osób wskazała, że nie ma zdania z uwagi na brak porównania (nie uczestniczyła w pracach Zespołu Koordynującego w poprzednich edycjach OBO), ale jej wrażenia z tej pracy są mocno pozytywne.

5. Wyniki badania ankietowego członków Zespołu Opiniującego

Formularz ankiety w wersji elektronicznej do samodzielnego wypełnienia udostępniony został w terminie 10-31 października 2023 roku. Ankiety wypełniło 13 z 33 członków i członkiń Zespołu Opiniującego X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

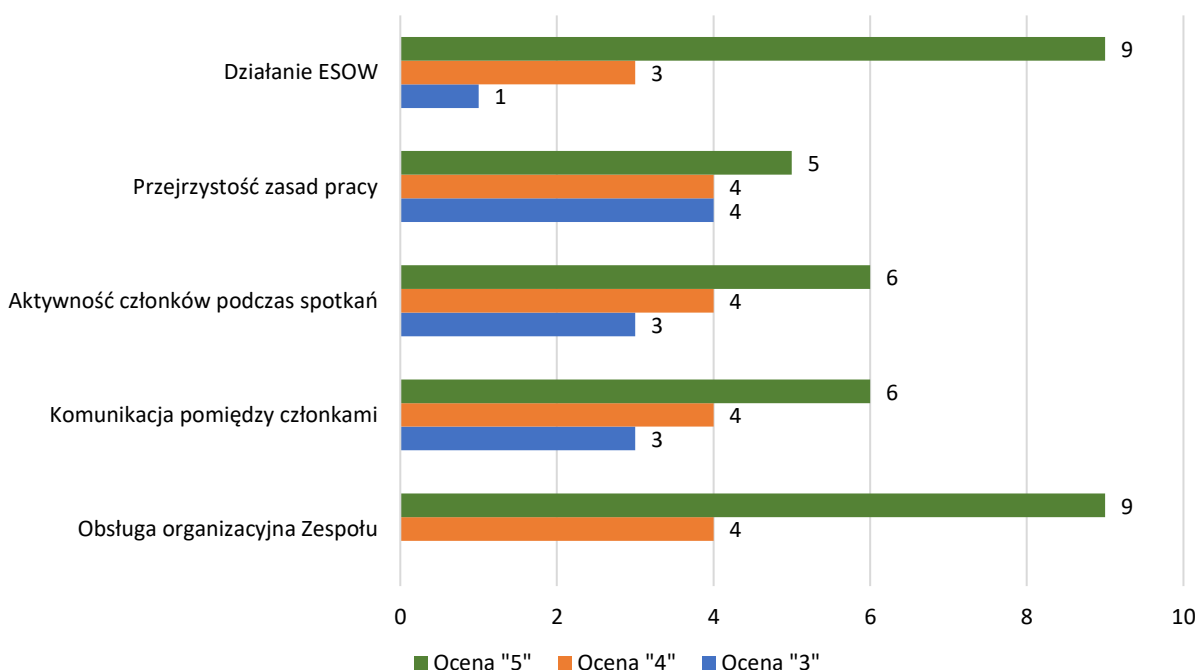
Większość ankietowanych w poprzednich edycjach OBO nie była członkiem/członkinią Zespołu Opiniującego OBO albo była nimi od 2 do 5 razy (po 4 osoby), natomiast 2 osoby wchodziły w skład zespołu raz, a 3 osoby były członkami zespołu więcej niż 5 razy.

Następnie ankietowani zostali poproszeni o ocenę wybranych aspektów prac Zespołu Opiniującego OBO na skali do 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo nisko, a 5 – bardzo wysoko. Każdy respondent i respondentka mogli również zaznaczyć odpowiedź „Trudno powiedzieć”. Badanymi aspektami działania Zespołu były:

- Obsługa organizacyjna Zespołu
- Komunikacja pomiędzy członkami Zespołu
- Aktywność członków Zespołu podczas spotkań
- Przejrzystość zasad pracy Zespołu
- Działanie Elektronicznego Systemu Obsługi Wniosków

Uzyskane wyniki prezentuje poniższy wykres.

Rysunek 7. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/i poniższe aspekty prac Zespołu Opiniującego OBO? n=13

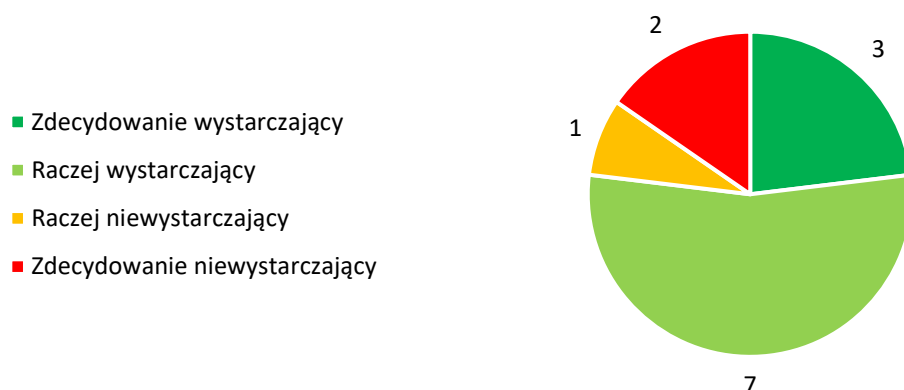

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Pierwsze zagadnienie z listy, tj. obsługa organizacyjna Zespołu, zostało ocenione bardzo wysoko, albowiem 9 osób przyznało najwyższą ocenę, a 4 osoby dały „czwórkę” (średnia ocen 4,69). Drugi aspekt, czyli komunikacja pomiędzy członkami, otrzymał niższe oceny: 6 osób wybrało ocenę „5”, 4 osoby dały „4”, a 3 osoby – ocenę „3” (średnia ocen 4,23). Identycznie oceniono trzeci aspekt - aktywność członków Zespołu podczas spotkań. Nieco niższe (zarazem najniższe ze wszystkich czynników) oceny otrzymała przejrzystość zasad pracy Zespołu, w przypadku której ocenę „3” i „4” przyznały po 4 osoby, a ocenę „5” dało 5 osób (średnia ocen 4,08). Bardzo wysoko ankietowani ocenili działanie Elektronicznego Systemu Obsługi Wniosków, który otrzymał 9 najwyższych ocen, ponadto 3 osoby dały „4” a 1 przyznała „3”, co daje średnią 4,61. Jak widać, żaden spośród ankietowanych nie przyznał oceny w przedziale 1-3 ani nie zaznaczył odpowiedzi „Trudno powiedzieć”.

Następnie członków Zespołu Opiniującego zapytano, czy czas na weryfikację projektów przez Zespół był ich zdaniem wystarczający. Uzyskane wyniki prezentuje wykres.

Rysunek 8. Odpowiedzi na pytanie: Czy czas na weryfikację projektów przez Zespół Opiniujący był Pana/i zdaniem wystarczający? n=13

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Kolejne pytanie zadane ankietowanym brzmiało: „Co mogłoby Pana/i zdaniem usprawnić prace Zespołu Opiniującego OBO w najbliższych latach?”. Miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- możliwość edytowania wniosków w panelu w wybranej dowolnej kolejności - a nie tylko on ostatniego do pierwszego
- obowiązkowe podawanie numeru działek przez wnioskodawcę i dodatkowo dokładne zaznaczanie obszaru na mapie
- w przypadku obiektów kubaturowych, urządzeń itp. - załączanie chociaż szkicowego rysunku lub zdjęcia, jak to będzie wyglądać;
- tytuły wniosków powinny być adekwatne do zawartości;

- opiniowanie wniosków przez członków w zakresie dotyczącym ich kompetencji/działalności; opiniowanie tematyczne – bo na przykład inżynier nie musi się znać na kulturze;
- zgłoszenie do prac w zespole co najmniej dwóch osób z wydziału;
- podział Zespołu na opiniujący projekty miękkie i infrastrukturalne; utworzenie podzespołów i zwiększenie częstotliwości ich spotkań np. ZDZIT, geodezja, inwestycje, architektura, wodociągi jako jeden zespół oraz kultura i edukacja, Rady Osiedli itp. jako drugi zespół;
- proponowane konsultacje w podgrupach tematycznych (np. instytucje kultury wspólnie analizują projekty związane z kulturą, ale późniejsza ocena jest indywidualna);
- wyznaczanie do Zespołu Opiniującego osób z dużym doświadczeniem;
- kontakt pomiędzy osobami opiniującymi wnioski;
- wprowadzenie opcji: "dopuszczyć projekt warunkowo";
- podgląd opiniowania wniosków przez pozostałych członków Zespołu;
- opiniowanie wniosków w partiach na przykład po 50 sztuk;
- częstsze posiedzenia zespołu (co 3 tygodnie).

Jedna z osób podała, że nie ma porównania do pracy zespołu w poprzednich edycjach, niemniej uważa, że praca całego zespołu przebiegła sprawnie.

Następnie osoby uczestniczące w badaniu zostały zapytane, jakie ich zdaniem są mocne strony OBO, czyli aspekty, które mogą być wskazywane jako dobra praktyka, przykład, który należy kontynuować. Pytanie miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- czytelny elektroniczny panel obsługi wniosków;
- fajny kontakt z większością członków zespołu i osobami koordynującymi obsługę OBO;
- kontakt z wnioskodawcami, w celu ewentualnej korekty wniosku, tak aby projekt mógł być przyjęty do głosowania;
- projekty często wskazują na potrzeby społeczne, które jednak nie zawsze muszą być realizowane w trybie OBO;
- otwartość i przychylność miasta;
- pozytywne nastawienie do wniosków i wnioskodawców, zgodnie z którym podejmowane są starania, aby doprowadzić jak największą liczbę projektów do głosowania;
- świetnie działający ESOW, szczególnie pomocny przy wszelkiego rodzaju konsultacjach;

- nadzieja głosujących, że coś zostanie zrobione w ich sprawie;
- komunikacja pomiędzy członkami zespołu i możliwość uzyskania informacji uzupełniających od autorów projektów;
- wieloletnia już realizacja programów OBO pozwala na czerpanie z doświadczeń lat poprzednich;
- powoływanie kompetentnych osób.

Członkowie Zespołu Opiniującego zostali również poproszeni o wskazanie słabych stron OBO, czyli aspektów, które się nie sprawdzają i wymagają zmian. To pytanie miało charakter otwarty, a więc każda osoba mogła udzielić własnej odpowiedzi. Wskazania respondentów i respondentek są następujące:

- możliwość zgłoszenia wniosku na danym terenie przez mieszkańca innego osiedla;
- składanie wniosków przez firmy oferujące jakiś produkt lub usługę (np. pola do gry w disc-golfa, kaczkomaty, ławeczki solarne), motywacją może być więc osiągnięcie korzyści materialnej;
- roczny okres realizacji - w przypadku zadań obejmujących konieczność uzyskania uzgodnień m.in. z konserwatorem zabytków powoduje, że nie można zrealizować zadania;
- czasami wygrywają projekty prawidłowo złożone, ale o małym znaczeniu dla mieszkańców miasta;
- projekty, które powinny być wykonywane przez miasto, np. remont chodników, nie powinny być zgłaszane jako inicjatywa obywatelska;
- nie powinny być przyjmowane projekty, które jasno wskazują osoby, które na realizacji projektów odnoszą korzyści finansowe (pomniki i instalacje, spektakle i pokazy, przy których jasno wskazani są wykonawcy);
- czasem trudno wydać opinię na podstawie dostępnych informacji;
- brak weryfikacji zamieszkania w Olsztynie;
- rozważyć zwiększenie wymaganej liczby podpisów na listach poparcia;
- nie uwzględniać podpisów osób z tego samego adresu zamieszkania;

Ponadto jedna z osób wskazała, że słabą stroną jest zbyt mała promocja projektów zrealizowanych we wcześniejszych edycjach OBO. Jednocześnie zarekomendowała, aby informacje, zdjęcia i fotorelacje o zrealizowanych wydarzeniach i inwestycjach z OBO były publikowane na przykład na stronie Urzędu Miasta w podziale na stosowne kategorie, dzięki temu mieszkańcy będą mogli śledzić rezultaty OBO oraz aktywniej uczestniczyć w kolejnych edycjach.

Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło innych refleksji dotyczących tegorocznej edycji OBO, którymi ankietowani chcieliby się podzielić. Udzielone odpowiedzi dotyczyły tego, że:

- z roku na rok Wnioskodawcy są bardziej twórczy, co jest bardzo pozytywne;
- dobrym posunięciem było większe zaangażowanie rad osiedlowych w pracach zespołów, które można rozwinąć również w kierunku działań promujących OBO na osiedlach;
- społeczeństwo powinno mieć taką formę aktywności i nie można jej przerywać;
- organizacja X edycji OBO była bardzo profesjonalna;
- wnioskodawcami nie powinny być osoby zatrudnione lub powiązane z Gminą Olsztyn, w szczególności pracownicy jednostek miejskich;
- wnioskodawcami nie powinny być osoby, które w sposób obraźliwy piszą odwołanie;
- powinny być przewidziane dodatki finansowe dla pracowników samorządowych, którzy oprócz własnych zadań dodatkowo zajmują się obsługą OBO, co jest pracochłonne i stresogenne (niezadowoleni wnioskodawcy bywają niecierpliwi i nieuprzejmi).

Wnioski i rekomendacje

Przez 10 lat wdrażania, Olsztyński Budżet Obywatelski stał się ważnym elementem partycypacyjnego zarządzania miastem, które angażuje znaczną grupę mieszkańców. Jest to narzędzie umożliwiające bezpośredni wpływ obywateli na zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej, poprawę warunków życia, decydowanie o sprawach ważnych dla mieszkańców. Nie ma drugiego takiego mechanizmu w mieście, który w relatywnie krótkim czasie aktywizowałby równie dużą grupę osób do analizowania problemów, kreowania pomysłów, budowania poparcia społecznego, a zarazem umożliwiającego szybką realizację części z tych inicjatyw dzięki środkom z budżetu samorządu miasta.

Można postawić tezę, że o doniosłości OBO świadczą nie tylko liczne pozytywne opinie, lecz również głosy odmienne, nierzadko dość skrajnie negatywne w swej wymowie. Jedne i drugie mogą wskazywać na pokłady energii niezbędnej w kontekście zaangażowania społecznego. Jednocześnie różnorodność zapatrywań na OBO i oczekiwań względem tego instrumentu, czy wręcz pewien konflikt w przestrzeni budżetu partycypacyjnego, są nieuniknione, ponieważ ścierają się tutaj odmienne potrzeby oraz często opozycyjne interesy grup, środowisk i instytucji. Przykład: część osób uważa, że główną wartością OBO jest możliwość poprawy lokalnej infrastruktury; inni podnoszą, że środki z OBO nie powinny być przeznaczane na remont ulic i chodników. Niektórzy mieszkańcy chcą więcej ścieżek rowerowych, inni są niezadowoleni, bo odbiera im się miejsca parkingowe.

W świetle zrealizowanych w październiku 2023 roku badań ankietowych, jakkolwiek nie są one reprezentatywne dla całej badanej populacji, nasuwa się wniosek, że Olsztyński Budżet Obywatelski jest pozytywnie odbierany i doceniany przez większość interesariuszy. Z drugiej strony, pomimo przeprowadzenia dziesięciu edycji konsultacji społecznych w ramach OBO, nie brakuje aspektów spornych, kwestii wymagających zmian i dopracowania. Mówiąc obrazowo, mechanizm OBO niczym silnik potrzebuje okresowych przeglądów, napraw i konserwacji, aby lepiej pracować w zmieniających się warunkach. Niezbędnych do tego wskazówek i odpowiedzi dostarcza ewaluacja. Zgromadzone w jej toku opinie i uwagi od uczestników procesu budżetu partycypacyjnego oraz przeprowadzone analizy pozwalają sformułować wnioski i rekomendacje na rzecz ulepszenia działania OBO.

Na pierwszy plan wysuwają się informacja, edukacja i dialog. Chodzi zarówno o skuteczniejsze docieranie do mieszkańców za pomocą różnych kanałów komunikacji, zachęcanie ich do udziału – składania wniosków, głosowania, interesowania się efektami OBO, jak i dostarczanie im rzetelnej wiedzy o OBO jako szczególnej formie konsultacji społecznych. Trzeba pamiętać, że konsultacje te są realizowane przez samorząd miasta jako podmiot administracji publicznej, a więc na podstawie konkretnych przepisów i w granicach prawa. Z założenia OBO ma być przestrzenią służącą dialogowi i współpracy mieszkańców, władz miasta i jednostek samorządowych na rzecz dobra całej wspólnoty, a nie rywalizacją w ramach plebiscytu czy konkursu ofert. Warto do tego dążyć, aby wszyscy zainteresowani podobnie rozumieli rolę i

zasady OBO oraz nie próbowali „naginać” procedur do własnych partykularnych interesów. Poniżej przedstawiono główne rekomendacje wynikające z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego, z jednoczesnym ich uzasadnieniem bądź wskazaniem dlaczego inne rozwiązania w tym obszarze, sugerowane przez badane osoby, nie mogą zostać wdrożone.

Rekomendacja 1.**Wzmocnić kampanię informacyjno-edukacyjną OBO o dodatkowe kanały informacji oraz nowe narzędzia.**

Analiza uwag i opinii zebranych w badaniach ankietowych, w szczególności głosów krytycznych, może sugerować, że część poglądów/opinii o OBO wynika z niskiej znajomości zasad i trybu przeprowadzania budżetu partycypacyjnego, a także nieznanego szerszego kontekstu tj. działania samorządu miasta. Wyzwaniem może być również to, że informując o OBO często trzeba odwoływać się do aktów prawa (uchwały, zarządzenia) regulujących organizację i przebieg konsultacji w ramach budżetu partycypacyjnego.

Odpowiedzią na te bariery może być wzmocnienie kampanii informacyjno-edukacyjnej na temat OBO. Przekaz kierowany do ogółu społeczności miasta powinien być formułowany w języku prostym, zrozumiałym dla wszystkich potencjalnych odbiorców, bez stosowania skomplikowanej terminologii prawniczej czy urzędniczej.

Duży potencjał do rozszerzenia działań promocyjnych tkwi w nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Proponuje się, aby więcej informacji o OBO było udostępnianych w różnych mediach elektronicznych, do mieszkańców mogą być wysyłane SMS-y i/lub powiadomienia na telefon, rekomendowane jest też szersze wykorzystanie portali społecznościowych.

Zarazem potrzebne jest wykorzystanie tradycyjnych metod informowania mieszkańców (np. wywieszanie plakatów/informacji na tablicach ogłoszeń, klatkach schodowych, w sklepach) oraz rozwijanie tych form komunikacji oraz edukacji, w których główną rolę odgrywa bezpośredni kontakt interpersonalny, rozmowa, wspólna praca. Ważne jest bowiem inicjowanie zróżnicowanych interakcji ze społecznością lokalną, aby przepływ informacji nie był jednostronny, zdominowany przez formy komunikacji pośredniej.

Jako uzupełnienie dotychczas stosowanych metod mogłyby odbywać się np. warsztaty o OBO dla młodzieży w szkołach w ramach zajęć lekcyjnych; spotkania informacyjno-konsultacyjne dla określonych odbiorców (typu studenci, seniorzy, rodziny z dziećmi, wybrane grupy zawodowe) w miejscach, gdzie osoby należące do tych grup są często obecne. Ponadto w większym stopniu w promocję OBO oraz kreowanie przestrzeni dla debaty z udziałem mieszkańców powinni włączać się członkowie i członkinie Rad Osiedli, które jako jednostki pomocnicze samorządu miasta działają „bliżej” mieszkańców. Rekomendowane jest wzmocnienie kampanii informacyjno-edukacyjnej szczególnie na etapie zgłaszania wniosków do OBO oraz

głosowania. Jednak działania służące budowaniu świadomości mieszkańców na temat budżetu partycypacyjnego powinny odbywać się permanentnie, przez cały rok.

Należy nadmienić, że sformułowane w ankietach niektóre uwagi krytyczne w odniesieniu do zasad i procedur OBO mogą wynikać z ich nieznajomości lub niezrozumienia.

Rekomendacja 2.

Prowadzić dyskusję z mieszkańcami o kwestiach budzących emocje czy kontrowersje

Jedną z takich spraw jest zgłaszanie do OBO projektów dotyczących budowy i remontów dróg, chodników czy obiektów infrastrukturalnych przy placówkach oświaty. Zdaniem dużej grupy ankietowanych, inwestycje w infrastrukturę techniczną powinny być realizowane przez UMO z innych środków. Co więcej, zdaniem części osób w ramach OBO powinny być realizowane wyłącznie działania dotyczące „niematerialnych” potrzeb wspólnoty, szczególnie dotyczące edukacji, kultury czy integracji społeczności lokalnej. W świetle przepisów ustawy o samorządzie gminnym nie jest jednak możliwe takie ograniczenie tematyki projektów zgłaszanych przez mieszkańców, aby wykluczyć z nich np. infrastrukturę drogową, ponieważ budżet partycypacyjny może dotyczyć wszystkich zadań własnych miasta wynikających z art. 7 ustawy o samorządzie gminnym.

Inną „kontrowersyjną” sprawą jest zgłaszanie projektów, które miałyby być realizowane na danym osiedlu, przez mieszkańców innych osiedli, a także głosowanie na projekty zgłoszone na danym osiedlu przez mieszkańców innych osiedli. Wyrażone w ankietach oczekiwanie, że prawo głosu zostanie ograniczone, jest nieuprawnione, ponieważ zgodnie z art. 5a ustawy o samorządzie gminnym prawo do udziału w budżecie obywatelskim przysługuje wszystkim mieszkańcom i mieszkankom miasta. To wyłącznie od nich zależy, czy zdecydują się na zgłoszenie lub wsparcie pomysłów w okolicy swojego miejsca zamieszkania, czy może za bardziej istotne uznają projekty w sąsiedztwie swojej pracy, nauki lub innego istotnego dla nich miejsca.

Kolejną newralgiczną kwestią jest możliwość głosowania przez osoby mieszkające na obrzeżach miasta i czujące się mieszkańcami jednego z osiedli Olsztyna, lecz pod względem administracyjnym ich adres zamieszkania należy do innej gminy (np. Jonkowo, Dywity czy Stawiguda). I w tym przypadku przepisy prawa są jednoznaczne. Każdy samorząd gminy ma ściśle określone terytorium, zaś zamieszkiwanie poza granicami tego terytorium uniemożliwia osobie korzystanie ze specyficznych praw przysługujących mieszkańcom, w tym prawo do brania udziału w konsultacjach publicznych dotyczących budżetu partycypacyjnego.

W ramach kampanii informacyjno-edukacyjnej należy tego typu kwestiom poświęcać uwagę, konsekwentnie odpowiadając na ewentualne wątpliwości i zarzuty ze strony uczestników. Zasadne może być też przygotowanie opracowania w formie Q&A, w którym omówione zostaną newralgiczne tematy dot. zasad i przebiegu OBO.

Rekomendacja 3.**Organizację kolejnych edycji OBO utrzymać w okresie pierwszej połowy roku**

Harmonogram realizacji X edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego uznany został za optymalny, ponieważ wszystkie etapy (oprócz ogłoszenia wyników) odbyły się przed wakacjami. Umożliwia to bardziej efektywną realizację procesu. Jak wiadomo, okres wakacji letnich jest bardzo często okresem urlopowym – nie tylko dla pracowników jednostek miejskich, ale też wnioskodawców czy ogólnie mieszkańców miasta. Dlatego też organizowanie w tym czasie etapu zgłaszania wniosków, ich oceny czy też głosowania, nie jest rozwiązaniem pożądanym ani skutecznym.

Rekomendacja 4.**Skuteczniej wesprzeć mieszkańców w przygotowaniu dobrej jakości projektów do OBO**

Obywatele i obywatelki dostrzegający jakieś problemy i potrzeby swojego osiedla czy całego miasta, które chcieliby rozwiązać poprzez mechanizm budżetu partycypacyjnego, zwykle nie są ekspertami w sprawach technicznych czy kosztorysowaniu. W związku z tym bardzo ważne dla nich jest ułatwianie dostępu do informacji oraz możliwości weryfikacji planowanych inicjatyw „okiem” eksperta – takich możliwości oczekują od samorządu miasta. Wsparcie merytoryczne może odbywać się zarówno poprzez bezpośrednie kontakty z urzędnikami oraz fachowcami zatrudnianymi przez miasto, jak i poprzez bazę dokumentów, wzorów i kalkulatorów służących poprawnemu napisaniu wniosku, w tym oszacowaniu kosztów projektu.

Praktyka pokazuje, że nierzadko ważniejszym od etapu konsultowania pomysłów i przygotowania wniosków jest etap oceny, w którym członkowie Zespołu Oceniającego proponują poprawki i uzupełnienia wniosku. Istotne jest zatem, aby poszczególne wnioski były oceniane przez osoby specjalizujące się w dziedzinie, której dany wniosek dotyczy.

Rekomendacja 5.**Zmodyfikować sposób weryfikacji mieszkańców uczestniczących w głosowaniu poprzez nr PESEL oraz wzmocnić informowanie o tych wymogach**

Weryfikacja, czy osoba głosująca jest mieszkańcem/mieszkanką Olsztyna jest konieczna. Niezbędne jest też zapewnienie równości i bezpośredniości głosowania, a więc uniknięcie sytuacji, że dana osoba głosuje kilkakrotnie w ramach OBO.

Na kartach do głosowania osoba, która chciała oddać głosy na projekty zgłoszone do X edycji OBO (podobnie było w poprzednich edycjach), musiała podać imię i nazwisko oraz numer PESEL. Wzbudzało to opór części osób, który znalazł odzwierciedlenie w wynikach badania ankietowego mieszkańców oraz wnioskodawców. Postulowano w nich odstąpienie od wymagania podania całego numeru PESEL na rzecz wskazywania tylko 4 cyfr z tego numeru, albo wprowadzenie wymogu podania innych niż PESEL danych, np. adresu zamieszkania.

Rekomendowana zmiana miałaby polegać na tym, aby w momencie oddawania głosu w ramach OBO, mieszkańiec i mieszkanka Olsztyna podawali swoje imię i nazwisko oraz ostatnie 4 cyfry numeru PESEL, zaś w przypadku osób nie posiadających numeru PESEL – numer dokumentu podróży. W ten sposób zostanie zwiększony poziom odczuwanego bezpieczeństwa danych osobowych przez osoby głosujące.

Rekomendowane jest zarazem wzmocnienie akcji informacyjnej odnośnie wymogów, które powinni spełnić mieszkańcy miasta nie zameldowani lub nie figurujący w rejestrze wyborców, a chcący zagłosować w danej edycji OBO. Należy poświęcić więcej miejsca na te aspekty, podkreślając, że uprawnienie do głosowania dla części mieszkańców może wiązać się z koniecznością spełnienia obowiązku złożenia do UMO wniosku o wpisanie na listę uprawnionych do głosowania.

Rekomendacja 6.

Rozpocząć debatę na temat wprowadzenia zmiany w zakresie głosowania, polegającej na rezygnacji z papierowych kart do głosowania

Wyniki badań ankietowych pokazują, że aktualnie stosowany system łączący dwie różne formy głosowania – papierową i elektroniczną – jest popierany, choć nie brakuje też zwolenników przejścia wyłącznie na głosowanie drogą elektroniczną poprzez dedykowaną temu stronę glosujobo.olsztyn.eu.

Rozwiązanie takie mogłoby przynieść sporo korzyści związanych m.in. z ujednoliceniem i uproszczeniem systemu, zwiększeniem bezpieczeństwa głosowania oraz wyeliminowaniem ryzyka oddawania głosów nieważnych, a także zmniejszeniem kosztów ekonomicznych i środowiskowych związanych z drukiem, transportem i przechowywaniem kart papierowych. Ponadto ograniczyłoby to niektóre nadużycia np. polegające na dostarczaniu mieszkańcom w części wypełnionych papierowych kart do głosowania. Docelowo również zgłaszanie wniosków mogłyby się odbywać wyłącznie w formie elektronicznej.

Zmiana taka wymaga jednak szerszej dyskusji z udziałem różnych interesariuszy OBO. Należałoby stopniowo przygotowywać mieszkańców do rezygnacji z papierowych kart do głosowania. Prawdopodobnie niezbędne będzie wdrożenie dodatkowych rozwiązań umożliwiających głosowanie poza miejscem zamieszkania przez osoby doświadczające barier/trudności w korzystaniu z internetu (np. uruchomienie stacjonarnych/mobilnych punktów do głosowania). W tym zakresie warto posiłkować się doświadczeniami miast na prawach powiatu, w których głosowanie w ramach budżetów obywatelskich odbywa się wyłącznie drogą elektroniczną, czyli m.in. w Poznaniu, Gorzowie Wielkopolskim, Sosnowcu czy Szczecinie.

Rekomendacja 7.

Stale ulepszać dokumenty i narzędzia techniczne wykorzystywane w ramach OBO

Niektóre uwagi krytyczne wyrażone w ankietach dotyczyły aspektów technicznych związanych z realizacją budżetu obywatelskiego w Olsztynie. Istotne znaczenie dla mieszkańców i wnioskodawców ma np. łatwość odnalezienia i zapoznania się z treścią aktów prawnych stanowiących podstawę organizacji OBO; czytelność stron internetowych miasta, na których można uzyskać informacje o OBO; przejrzystość formularzy wniosków i obligatoryjnych załączników; sposób działania platformy do głosowania. Jednakże inicjatywa w zakresie wprowadzania modyfikacji OBO od strony technicznej nie musi wychodzić wyłącznie od mieszkańców.

Ważna jest też weryfikacja i ocena dokonywana przez pracowników UMO oraz Zespołu Koordynującego i Oceniającego, a więc ciał odpowiedzialnych za realizację budżetu partycypacyjnego. Nie każda zmiana w tym zakresie musi być konsultowana z interesariuszami OBO. Natomiast głębsze, kompleksowe modyfikacje procedur mogą wymagać podjęcia jakiejś formy uprzedniego zapoznania odbiorców i zebrania ich opinii.

Rekomendacja 8.

Poprawić realizację ostatniego etapu OBO, tj. wykonania projektów wybranych w głosowaniu mieszkańców oraz informowanie mieszkańców o postępach i zakończeniu inwestycji

Jedną z częściej powtarzających się uwag względem OBO był długi czas oczekiwania na realizację niektórych przedsięwzięć wybranych przez mieszkańców miasta, a także znaczne odbieganie ostatecznego efektu działań od pierwotnie zgłoszonej koncepcji. Ponadto podnoszono, że brakuje odpowiedniego nadzoru nad inwestycjami oddanymi do użytku mieszkańcom oraz środków na późniejszą ich eksploatację i niezbędne naprawy. Kwestie te zniechęcają do OBO, dlatego władze samorządu oraz jednostki miejskie powinny zwrócić większą uwagę na to, w jaki sposób i w jakim terminie projekty są realizowane, a także zapewnić niezbędne środki na ich utrzymanie w przyszłości.

Co prawda, wraz z zakończeniem głosowania i wyborem projektów do realizacji, rola wnioskodawcy w zasadzie się kończy, jednak rekomenduje się, aby poszczególne jednostki organizacyjne miasta i pracownicy samorządu odpowiedzialni za wdrożenie projektów podejmowali kontakt z osobami, które zwyciężski wniosek złożyły, przekazywali im informacje o postępie prac/zakończeniu inwestycji oraz jeśli jest taka potrzeba, konsultowali z nimi wykonywane działania.

Rekomendacja 9.

Wzmocnić deliberatywną funkcję budżetu obywatelskiego

Jak już wspomniano, OBO jest szczególną formą konsultacji społecznych, w ramach których debata z mieszkańcami, rozważanie „za” i „przeciw” oraz wspólne poszukiwanie najlepszych rozwiązań powinny być mocno zaakcentowane. Jednocześnie regulacja zawarta w ustawie o samorządzie gminnym, która nakłada na władze miasta jako obligatoryjne prowadzenie

budżetu obywatelskiego z zastosowaniem głosowania bezpośredniego przez mieszkańców, osłabia deliberatywność tego mechanizmu a wzmacnia jego plebiscytowy charakter.

Deficyty w poddawaniu pod publiczną dyskusję projektów uwidaczniają się zwłaszcza wtedy, gdy dofinansowanie otrzymują wnioski nie do końca przemyślane i odpowiadające na realne potrzeby, a tym bardziej projekty budzące sprzeciw niektórych środowisk czy grup społecznych. Wyzwaniem może okazać się również zgłoszenie w danej edycji OBO dwóch lub więcej „bliźniaczych” pomysłów. W efekcie zdarza się, że do realizacji przechodzą nie zawsze projekty priorytetowe, odpowiadające na najbardziej „palące” problemy, tylko te, których wnioskodawcy potrafili zapewnić największą mobilizację społeczną wokół własnego pomysłu. Zmiana tego trendu może okazać się jednak jednym z najtrudniejszych wyzwań.